Сяргей Грахоўскі

# АСЕННІЯ ГНЁЗДЫ

*Кніга новых вершаў*



**Мінск**
**«Мастацкая літаратура»**
1982

# *Яшчэ далёка да зімы*

## З ТАБОЙ І ДЛЯ ЦЯБЕ

У восені, вёсны і ў зімы,
У жнівеньскі спелы прыбой,
Мая дарагая Радзіма,
Жыву для цябе і табой.

Журуся ў ліхія паводкі,
Шчаслівы ўмалотнай парой,
І з першай твае пяцігодкі
Штодня станаўлюся у строй.

Ды робіцца горка часамі
За нас, маладых і сівых,
Што скардзімся часта, а самі
Не бачым агрэхаў сваіх.

Мая дарагая Радзіма,
Мы сталі з табой трывалей,
У заўтрае прагна глядзім мы
І бачым далей і далей.

## ВЯСНОВЫ ДЫМ

Вясна паводкай захмяліла,
Густой расою апякла,
І з баразны тугая сіла
У дужым целе пацякла.

Вясна іскрыцца над зямлёю,
Захутанаю ў лёгкі дым,
І свежай дыхае раллёю,
І пругкім ветрам маладым.

Тут некалі мае барозны
Пралеглі да тае мяжы,
Дзе адпалалі нашы вёсны
На зорным восеньскім лаўжы,

Дзе столькі гора пераджыта,
Дзе столькі радасцей было,
Дзе мной пасеянае жыта
Не раз даспела і ўзышло.

Як добра: гоні зарунелі
І раскаціліся грамы,
Над полем жаўранкі запелі,—
Яшчэ далёка да зімы!

**БЯРОЗЫ**

Куды сплываюць тыя слёзы,
Што нашы маці пралілі?
З іх сталі плачкамі бярозы
Па ўсёй знявечанай зямлі.

Яны бялеюць на ўзбярэжжах
Скрываўленых вайною рэк,
На колішніх дзяржаўных межах,
Што вораг кулямі пасек.

Яны схіляюць вецце нізка,
І слёзы коцяцца ў мурог
Каля бетонных абеліскаў,
На ростанях усіх дарог.

Шумяць плакучыя бярозы
Па ўсёй знявечанай зямлі,
Каб толькі больш ніколі слёзы
Па дзецях маці не лілі.

## РАБІНАВЫ СОК

Гарацъ у завею рабіны
У зарыве позняй зары,
Сняжынкі, як пух галубіны,
Страсаюць на дол снегіры.

У замеці коціцца звонкі
Дзявочы гарэзлівы смех,
І падаюць стылыя гронкі,
Нібыта крывінкі, на снег.

Сняжынак іскрыстыя зоркі
Растануць на чырвані шчок,
І вусны апырскае горкі
Халодны рабінавы сок.

* * *

Каго ты цураешся?
Маці сваёй?
Бо рукі яе
У мазалях і апёках,
Злінялыя вочы,
Ватоўка на ёй,
Струменьчыкі поту
На шчоках.

Чаго ты скідаешся?
Слова яе,
Празрыстага, чыстага,
Быццам званочак?
Яна ж не гаворыць,
А ціха пяе:
«Вярніся, дадому,
Сыночак».

Цябе не спаткаюць
Ужо на сяўбе,—
Да іншай работы
Душа прыкіпела.
Глядзі ж, каб хоць дома
Пазналі цябе,
Каб родная маці
Цябе зразумела.

## ДЗІВАКІ

За сціпласць помнікаў не ставяць,
Але часамі дзівакі
Сябе і свой народ праслаўяць
На цэлы свет і на вякі.

Без радасці і без ахвоты
Камусьці служаць дзівакі,
Але, як тыя донкіхоты,
З кап'ём ляцяць на ветракі,

То кідаюцца напярэймы
Чужой нягодзе і бядзе,
Каб уздыхнулі ўсе лягчэй мы,
За дзіваком дзівак ідзе.

Чыноўнік добра разумее:
Хваліць дзівацтва не з рукі,
Хоць сцежку першымі ў завею
Зноў пратапталі дзівакі.

Быў дзіваком Джардана Бруна,
І Цыялкоўскі быў дзівак,
Ды ні стары тады, ні юны
Не ведаў, што такое ВАК,

І не выседжваў дысертацый,
І на чыны не меў надзей,
А толькі — праца, праца, праца
Была заўсёды для людзей.

Як добра, што ва ўсе вякі
Жывуць на свеце дзівакі.

## НА ЧЫМ ТРЫМАЕЦЦА ЗЯМЛЯ

На чым трымаецца Зямля?
На трох кітах?
На жаўруковай песні?
Ці на абломках карабля,
Што хвалі з вечнасці прынеслі?

Трымціць праменнямі ланцуг,
Да сонца некалі прыбіты.
На ім Зямля за кругам круг
Плыве, не сходзячы з арбіты.

Здаецца вогненнай здаля
Яна у выбухах і ў гудзе.
І ўсё ж трымаецца Зямля
На добрых і сумленных людзях.

## ТОЛЬКІ ВЕЧАР

Дзень адышоў,
　　і больш ужо не будзе
　　Таго, што адыходзіць
　　з гэтым днём,—
Ні хвалявання
　　ў мітусні і ў гудзе,
　　Апаленага
　　сцюжай і агнём,
Ні горкае разлукі,
ні сустрэчы,
Што прызначалі
блізкія мае.
Палае захад.
　　І асенні вечар
　　Без месяца і зорак
　　настае.
Мінае дзень,
　　але наступны будзе
　　З трывогамі,
　　чаго тут ні прароч,
І радасць,
　　што навокал — людзі, людзі,
　　Што толькі вечар,
　　што яшчэ не ноч.

**БАЛЮЧАЯ ЦІШЫНЯ**

Счарнелы снег, і талая вада,
І сонцам набрынялыя ільдзіны
Удалеч адплываюць, дзе бяда
Загаласіла крыкам лебядзіным.

За паламаны сітнік, за ручай,
Над хвалямі халоднае паводкі
Адносіць вецер крыкі і адчай
Нікім не абароненай лябёдкі.

Іскрацца хвалі, а на сконе дня
Над чырванню разводдзя — цішыня.

**ЧАЛАВЕК І БОГ**

Не бог стварыў на мукі чалавека
У невядомы і далёкі век,
А часам нечакана недарэку
Рабіў магутным богам чалавек

І быў гатоў маліцца аж да скону,
Хоць добра ведаў — бог зусім не бог,
Але пісаў сабе з яго ікону,
Якую потым кінуць за парог.

Не верыў богу і баяўся бога,
Каб той яго не перацёр на тло,
А скінуць і стварыць сабе другога
Ні смеласці, ні сілы не было.

## АСЕННІЯ ГНЁЗДЫ

Пусцеюць гнёзды ў чорным веццi,
І ўслед за песнямі тугі
Птушыны пух адносіць вецер
На пасівелыя лугі.

Злятае ліст на дол настылы
З чырвоных клёнаў і калін,
Пад воблакі тугія крылы
Нясуць за клінам новы клін.

Іх шлях нікому не вядомы,
Ды толькі з кроплямі вясны,
Хоць і не ўсе, але дадому,
Напэўна, вернуцца яны.

Настылыя пустыя гнёзды,
Як хаты без дзвярэй і шыб,
Усцелюць пасмамі бярозы
І парудзелым лісцем ліп.

І бусел заклякоча зранку,
Вяртаючыся на настой
У незабытую буслянку
Над хатаю даўно пустой.

Пусцеюць гнёзды. За ракою
Мільгнуў агеньчык і патух.
Над неспакоем і спакоем
Ляціць халодны белы пух.

## НАД ЗІМОЮ

То мароз, то адліга,
Ні хмурынкі няма,
І як белую кнігу
Разгарнула зіма.

Па стракатых старонках
Прабягаюць радкі,
Быццам вершаў калонкі,—
Гарады, гарадкі.

Блісне шыба на сонцы,
І дымы паплылі,
На іскрыстай старонцы
То лугі, то палі.

Самалёцік паволі
Ледзь плыве, як сляпы,
І шматкроп’ем па полі
Разышліся слупы.

Пахаваліся вёскі
За сівыя лясы,
Ды гасцінцаў паўрозкі
Праляглі наўкасы.

Зноў снягі за ракою
Берагі замялі,
Толькі цяжка спакою
Адшукаць на зямлі.

## ПРАЎДА І ДРУЖБА

Скажаш праўду, страціш дружбу.
*Даўняя прымаўка*

А я ўсё ж праўду гавару,
Што нават блізкім вочы коле,
Бывае часам не ў пару,
Але няшчыра — аніколі.

Таму пакутую парой,
Пачуўшы плёткі і папрокі,
І, як у прымаўцы старой,
Бліжэйшы друг — ужо далёкі.

А той, хто любіць пахвалы,
Сабе заводзіць падхаліма,
Ды фіміям з густой смалы
Асядзе чорным чадным дымам.

І дружбы разамкнецца круг,
Калі міне пара паслугам…
А праўду прыме мудры друг
І застанецца верным другам.

## ІДУ ДА ІЛЬЧА

Уладзімір Ільіч,
я да вас па прыём не прашуся:
Вы ж даступныя ўсім,
як тады, пры жыцці.
Вось таму у турботах,
у шчасці і ў скрусе
Я прыходжу да вас,
каб адказ і параду знайсці,
Каб дазнацца,
ці так мы ўсё робім як трэба,
Расказаць, як працуем,
жывем і жылі,
Што асвоілі нетры зямныя
і ў неба
Выпраўляем адзін за адным караблі.
Помнім, як вы з усімі дзялілі нягоды,
Не забылі кранштацкі скрываўлены лёд,
Як гарэла Паволжа,
маўчалі заводы
І адзіны кружыў
над Масквой самалёт.
Вы прыходзілі
з бантам чырвоным на свята
І з усмешкай,
што кожнага грэла здалёк,
Каб дужэла Расія,
сабе скарачалі зарплату
І стаялі ў чарзе па нішчымны паёк.
Мы за вас
з году ў год за траіх працавалі
І зрабілі, што іншым не здолець за век,—
Лемяхі і гартованы шчыт адкавалі,
Павярнулі спрадвечныя рэчышчы рэк.
На дарозе фашысцкай навалы шалёнай
Уставала за раццю нязломная раць.

Незваротныя лепшыя дваццаць мільёнаў
З вашым імем на вуснах ішлі паміраць
І ўскрасалі ізноў,
праз агонь,
да знямогі
Наступалі часамі без хлеба і сну,
І ўзнялі над Еўропаю сцяг Перамогі,
І прынеслі дадому спакой і вясну.
А калісьці было:
на крутым перавале,
У пару неспадзеўных
сляпых навальніц
Часам профіль і ваш
засланіць спрабавалі,
Ды вялікае нельга нічым засланіць.
Уладзімір Ільіч,
вы ж не ўбачылі
ўласнае здзейсненай мары,
Што свяціла ў сібірскія ночы і дні,—
дзіўнагорскае дзіва,
агні Нар'ян-Мара,
І Нарыльска, і Брацка, і Брэста агні.
У Нурэку, на Волзе
і на Днепрагэсе
Вы святло адмыкалі чароўным ключом.
У спякотнай пустыні,
у тундры і ў лесе
Пад цяжкія камлі падстаўлялі плячо.
Мы прайшлі навылёт
мерзлату Саматлора,
Падняліся да зорных
нязведаных трас.
І калі караблі адлятаюць да зорак,
Касманаўты спачатку прыходзяць да вас.
Пад касмічным дажджом
і пад сонечным кругам,
На арбітах,
далёкіх ад роднай зямлі,

Памятаюць усе,
што ракетам з Калугі
Вы надзею і дужыя крылы далі.
Мы дужэем штодня —
ёсць і хлеб і да хлеба,
Нашай праўды далёка даходзіць святло,
Бо жывем і працуем,
каб чыстае неба
Над зямлёю заўсёды бясхмарным было.
Але свет і дасюль
неразумны, стракаты,
Неаднойчы спыняўся
на грані бяды.
У цытатніках спрытна тасуюць цытаты,
Але робяць не тое,
вядуць не туды.
Толькі мы непахісныя
ў праўдзе і ў веры,
Толькі мы памятаем
святы запавет
І жывем,
каб адкрыць у наступнае
дзверы,
Каб нашчадкі убачылі
Ленінскі свет.
Уладзімір Ільіч,
я да вас на прыём не прашуся:
Ваша слова
заўсёды у сэрцы гарыць.
Я з адроджанай вамі,
калісьці нямой Беларусі,
Што сягоння умее з усёю зямлёй
гаварыць.
Уладзімір Ільіч,
вы заўжды на рабоце,
Мы за вамі ідзем і на подзвіг, і ў бой.
У глыбокім забоі і смелым палёце
Мы Радзіму заўсёды заслонім сабой.

**НАЗАЎСЁДЫ**

*Памяці П. М. Машэрава*

Гінуць камуністы на пастах,—
На трывожных сцежках, у палёце,
На сарваных крыгамі мастах,
На заўжды няскончанай рабоце.

Каб сабою засланіць бяду,
Каб ніколі слабасцям не здацца,
Гінуць камуністы на хаду,
Не паспеўшы нават развітацца.

Калі ты няшчасце адвядзеш
Па-над прорвай або ў полі чыстым,
Каб жылі другія, упадзеш,—
Застанешся ў сэрцах камуністам.

**ГУКАЕ ЛЕТА**

З камандзіроўкамі паўсвета
Аб'ехаў я даўным-даўно,
Але дамоў гукае лета,
І вецер стукае ў акно.

Ён даляцеў з майго узлесся,
З мае крынічнае ракі,
Дзе і цяпер у паднябессі
Дрыжаць і звоняць жаўрукі.

Гукаюць расяныя травы
І пасівелыя лугі,
Дзе, як шаломы вечнай славы,
Пасталі статныя стагі.

Адкіну клопаты і справы
І палячу ізноў туды,
Дзе на расе густой атавы
Мае згубіліся сляды,

Туды, дзе зведаў смак скарынкі,
Дзе гора радасцю было,
Дзе вечарынкі і дажынкі
З сяла вадзілі у сяло.

Я помню лонданскае Сіці
І Елісейскія палі,
Але расказваць не прасіце,
Бо лепш няма маёй зямлі.

**ДОМА**

У кляновую замець, у сіні прастор
Зноў паклікала восень на матчына поле,
Дзе палае ракіты празрысты касцёр
І чужая бяда азываецца болем.

Хоць уласнай тугі не пазбыцца ніяк:
Развітанні…
адны развітанні.
Абшарпаны вятрамі апошні вятрак
З перабітымі крыламі змоўк на кургане

І пустымі вачніцамі ў далеч глядзіць,
Дзе прыціхлі даўно сілікатныя вёскі,
Быццам некаму хоча і ён дагадзіць,
Каб даслухаць яшчэ журавоў адгалоскі.

Вось і сцежка праз поле бяжыць
і бяжыць,
Пратаптаная, пэўна, дзядамі калісьці,
І каліна на колішняй колкай мяжы
Асыпае на пожню пажоўклае лісце.

Я губамі лаўлю гаркаваты лісток
І прыгадваю ўсё, што пакінуў і страціў,—
Суравую аснову, кужэльны уток
І вячэрнюю песню самотнае маці.

Каля нашае студні сланечнік сухі,
Пакляваны, пабіты дажджом і вятрамі,
І буслянку на вільчыку шэрай страхі,
І начлежную ноч над крутымі вірамі.

Гэта роднае ўсё і даўно не мае —

Незнаёмыя дзеці, чужыя жанчыны,
Маляваныя хаты, і засень гаёў,
І гаркавы лісток адзічэлай ляшчыны.
Тут усё забуяла ў асенняй красе:
Пасвятлела наўкол, расцвіло, налілося.
Мне насустрач малая дзяўчынка нясе
І працягвае цяжкі вяночак з калосся.

Я бяру і паціху з гарачай шчакі,
Хоць і яснае неба, сціраю дажджынку.
А за полем гудуць і гудуць бальшакі,
І кляновая замець спраўляе дажынкі.

Тут мой дом, хоць ад дому і следу няма.
Забываюцца толькі кватэры, кватэры.
Зносіць вецер сухія лісты,
і зіма
Неўзабаве пастукае ў нашыя дзверы.

## АЧЫШЧЭННЕ

Перамаглі і тыфус, і разруху
На ўсіх кірунках і на ўсіх франтах,
Калі стаяла смерць за павітуху
Над намі, у апёках і ў бінтах.

Разбілі Калчака, Махно, Пятлюру,
Знявечаныя ўваскрасалі зноў,
І волю здабылі, і дыктатуру,
Каб заснаваць аснову ўсіх асноў —

Дзяржаву неадольную, святую,
Што гартавала чыстую душу,
Што кожнае сумленне уратуе
Ад зайздрасці, нажывы, барышу,

Ад хабараў і ад пустога звону,
Ад кар’ерызму злечыць назаўжды,
Каб не былі патрэбны фельетоны
І пуставалі кожны дзень суды.

## ТРАПЯТКІ РАДОК

Сляды расталі капытоў і санак
На згоне доўгай снежнае зімы,
А я лаўлю зялёны след маланак,
Спеў салаўя і спелыя грамы.

Хвалююць то сустрэчы, то расстанні,
Пад безыменным помнікам — грудок,
І шум дажджу, што музыкаю стане
І перальецца ў трапяткі радок.

Папрок у раўнадушшы вочы коле,
І сэрца працінае халадок.
Пакуль твой боль маім не стане болем,
Датуль не загартуецца радок.

Прымаю ўсе сумненні і трывогі,
І радасці прымаю як свае.
Чужых пакут і хваляванняў многа,
Хоць і сваіх у кожнага стае.

Не ведаю, ці я каго суцешу,
Ці падтрымаю, ці дапамагу,
Але радок, як спешную дэпешу,
Я перадам другому на бягу.

Чужое шчасце мне прыносіць шчасце,
Чужое гора — горкі неспакой,
Чужы запал маёю стане страсцю,
Чужая радасць — радасцю маёй…

## ГАЛАСЫ НА ПАЛЕССІ

Над Пціччу і Арэсай маладзік
Пасерабрыў лясы і балаціны,
Глядзіць спакойна адзінокі дзік
З густое багны і зялёнай ціны,

Заходзяцца ў чаромхах салаўі,
У жабурынні сажалкі самлелі,
Грымяць цецеруковыя баі,
Чырванапёркі грэюцца на мелі,

Плыве туман з балотнае вады
Па ельніках і лозах кучаравых,
І свецяцца русалчыны сляды
На росных сцежках і высокіх травах.

У крохкай таямнічай цішыні,
На даўнім партызанскім папялішчы
Начамі загараюцца агні
І Салавей[1] умоўным свістам свішча.

— Ого-го-го! — і навальнічны гром
Разгойдвае дубы у паднябессі,
І водгуллем далёкі буралом
Дагэтуль не змаўкае на Палессі.

— Ого-го-го! Вастрыце сахары,
Сталіце пешні, восці і сакеры!
Сягоння заначуем у бары,
А заўтра выб’ем у палацах дзверы!

Калоцяцца ад страху хутары,

---

1 А. Салавей — арганізатар партызанскага руху на Палессі ў 1917—1920 гадах.

Маёнткі і фальваркі дробным лістам,—
А заўтра паўцякаюць «спадары»,
Аглушаныя Салаўёвым свістам.
Яму крычаць сябры: «Не салавей,
Хоць шаблямі пасечаны ў паходзе».
І верны абавязку Салавей
Ужо з каня ніколі не сыходзіць,

Ён чуе на Палессі кожны гук,
Ён пазнае варожыя падковы.
Яму ідуць на змену сын і ўнук
У грозныя атрады Бумажкова.

Кабеты Рудабелкі і Смугі
У вогнішчах галосяць і галосяць…
Ды грымнулі на ворагах стагі,
Трывожны ельнік і пустая восець.

— Ого-го-го! — гукае Салавей.—
Вышэй трымайце буйныя галовы!
І выступаюць у паход смялей
Байцы Каржа і Васіля Казлова.

…На золку патрывожыў цішыню
Маленькі жаўручок шчаслівым свістам,
Ідуць насустрач сонечнаму дню
І голасна гукаюць трактарысты.

Гудуць памаладзелыя лясы.
На сцежках, дзеразою перавітых,
Прыслухайся,— пачуеш галасы
Няскораных, нязломных, незабытых.

## ПРАБАЧЭННЕ

Прабачце, калі вас пакрыўдзіў,
Сказаў не тое і не так,
Калі размовамі абрыдзеў,
Хоць я на іх і не мастак.

Прабачце за пагляд суровы,
За абыякавы ківок,
За неабдуманае слова,
Што вырвалася незнарок.

Бывае, што душа знямее
І цемра перакрэсліць дзень,
Таму часамі не здалею
Пераступіць уласны цень.

Таму з дакорам не глядзіце,
Калі губляюся ў журбе,
І так сурова не судзіце,
Калі караю сам сябе.

## УСЁ АД МАЦІ

Усё, што маю,
Усё ад маці —
Усмешка,
Першы боль да слёз,
І асцярожны крок
Па хаце,
І мой круты,
Няроўны лёс.

Ад маці —
Першыя барозны
На абагуленай зямлі,
І вочы ясныя,
Як вёсны,
І на далонях
Мазалі.

Ад маці
Уся мая навука,
А ўсё астатняе —
Пасля.
Ад маці —
Радасці і мука,
А маці —
Родная зямля.

**ЖАР-ПТУШКА**

Засну пад роўны шум дажджу,
Што елкі за акном загушкаў,
І ў хату ў поўнач упушчу
Даўно забытую жар-птушку,

Што разгадаць умела сны
І мне пра шчасце нагадала,
Што ад вясны і да вясны
Тры песні мудрыя складала.

Адною — адвяла бяду,
Калі грымелі непагоды,
Калі здавалася, ўпаду
І правалюся назаўсёды.

Другою песняй павяла
У бор, за сінія туманы,
Дзе любая гняздо звіла,—
І вось дагэтуль закаханы.

А трэцяй песняю снягі
Ператварыліся ў калоссе,
Каб ні адчаю, ні тугі
На свеце больш не засталося.

Калі ж душу астудзіць злосць.
Ці немач возьме зноў на мушку,
Прыпомню я, што недзе ёсць
У кожнага свая жар-птушка.

## ДЗВЕ РАДАСЦІ

Твае усмешкі мне, як падарункі,
Тваё прызнанне, як шчаслівы лёс.
Я на цябе гляджу цераз карункі,
Што сплёў на шыбах ранішні мароз.

Аднолькава шчаслівыя абое
Спяшаемся ў завейныя сады,
Дзе па крутых сумётах за табою
Не паспяваюць познія гады.

А мы ўцячэм ад іх у снежны вечар,
Каб замяла завея кожны след,
Няхай асыпле іней нашы плечы,
Як той далёкі яблыневы цвет.

Калі ж бяда падкосіць на паўкроку,
Хоць з ёю, можа, спраўлюся і сам,
Ты да мяне спяшаешся здалёку,
Каб падзяліць пакуты напалам.

Як лёгка нам з табою ў лад ісці
З дрыгвы і багны на круты пагорак,
Бо радасць на дваіх — дзве радасці,
А гора на дваіх — паўгора.

**УСПАМІНЫ... УСПАМІНЫ...**

З гадамі мы ўсё меней марым,
А ўспамінаецца часцей
Туман з рабінавым пажарам,
Сустрэча ці ад'езд гасцей,
Ці непрыкметныя драбніцы,
Якіх, магчыма, не было,
І ўсё часцей з гадамі сніцца
Вады празрыстае святло
І віратлівае разводдзе
Маёй далёкае вясны,
Калі дадому па гародзе
Плылі з лілеямі чаўны.
Чаго не мроіцца начамі!
Куды ўспамін не завядзе!
Заплюшчу вочы: з касачамі
Насустрач любая ідзе.
Яе, нібы скульптуру, лепяць
Тугія сінія вятры,
Пад ветразямі белы лебедзь
Плыве з далёкае пары.

Бягу з каханаю сустрэцца.
Ды, як у тым нямым кіно,
Яна гаворыць і смяецца,
Але нічога не чутно.

## КОЛЕРЫ ЖЫЦЦЯ

Я не бядую, бо жадзён
Да ясных і да змрочных дзён.
Люблю дажджы і лістапад,
Завеяны снягамі сад,

Праз поле сцежку да двара
І на галінцы — снегіра.
Люблю ўсе колеры жыцця:
Калі ўсміхаецца дзіця,

Калі, як маладосці сны,
Даходзяць галасы вясны,—
І пах вады, і крыгалом,
І вецер, зрэзаны крылом.

Люблю купальскія агні
І знічкі след у вышыні.
Жыву, не трацячы надзей,
Бо верыцца ў дабро людзей.

**МАЕ СЯБРЫ**

Няма ў мяне «славутых» і «вялікіх»
Сяброў, якім адну хвалу пяюць.
Сяброў не выбіраюць па разліку,
Што нешта могуць, значаць і даюць
(Вядома, не з уласнае кішэні).
Са мной здавён да гэтае пары
У час узлётаў і ў пару крушэнняў
Сваім апошнім дзеляцца сябры.

## АДДАЙ БЕЗ ЖАЛЮ

Калі не хопіць вытрымкі і сілы
Над прорвай праімчацца на кані,
Тады прыпомні, як, згарнуўшы крылы
Ляціць у бездань лебедзь з вышыні.

Таму каня гарачага без жалю
Аддай другому, здатнаму ў яздзе:
Адкрые ён нябачаныя далі
І ўжо з каня ніколі не ўпадзе.

* * *

Вось ізноў не да сну.
Літасцівы мой лёсе,
Падары мне вясну
І даспелую восень,

Падары туманы
І агонь лістападу,
Беражы ад маны,
Ад паклёпу і здрады.

Добры лёс, падары
Ясны дзень на прадвесні
І на золкай зары
Жураўліныя песні.

І яшчэ падары
Хоць малую уцеху —
У світальным бары
Перакатнае рэха.

Заслані ад бяды
І дарэмнай напасці,
Каб рады у гады
Не абходзіла шчасце.

Падары мне яшчэ
Завірушныя зімы
І усмешку вачэй
Дарагое Радзімы.

## ВЫСОКАЕ ІМЯ

Два яблыкі скаціліся на грудзі,
Кляновы ліст на таямніцы лёг.
Калі яна прачнулася, аб цудзе
Загаварылі і змяя і бог.

Акружаную райскімі садамі,
Разбуджаную спевам салаўя,
Салодкімі даспелымі пладамі
Яе хацела спакусіць змяя

І заклінала — для спякотнай страсці
Бяздумна захмялець да забыцця.
Яна ж пакуты выбрала за шчасце
Дзеля пачатку новага жыцця.

Яе лічылі з веку ў век багіняй,
Налюбавацца ёю не маглі.
Пакуль яна жывая, не загіне
Усё, што ёсць жывое на зямлі.

Яма не верыць ні змяі, ні богу,
Яна — і літасць, і вышэйшы суд,
Бо на вяку ёй давялося многа
Спазнаць заместа радасцей пакут,—

Кахаць, і няньчыць, і нашчадкаў траціць,
Пад ношкамі згінацца удвая...
Сапраўдны цуд жанчына, але Маці —
Адзінае, вышэйшае імя.

**МАЯ ПАСАДА**

Нікога я не турбаваў
Бадай ад самае калыскі,
За «трон» ні з кім не ваяваў,
Ні за высокі, ні за нізкі.

Зірну ў мінулае і рады,
Што важнае не меў пасады,
Што сам залежаў ад усіх,—
Ад брыгадзіра і прараба,

І нават з’едлівая баба
У бараку лаяла услых,
Што за парогам ног не выцер,
Што данасіў да дзірак свіцер,

Што чуб як след не прычашу
І недзе ўпотайкі грашу.
Так, я грашыў на адзіноце
У сшытым дратваю блакноце:

Агрызкам простага алоўка
Усё падганяў да слова слоўка,
Каб ухапіла за душу
Таго, каму ўсю ноч пішу.

Пісаў, пакуль не зморыць стома
За дзве гадзіны да пад’ёма.
На золку білі ў рэйку гулка,
Хоць спаць было занадта мулка,
А не хацелася ўставаць —
Ісці грузіць і пілаваць.

Але канчаўся мой начлег,

Над галавой віселі хмары,
Сляпілі вочы колкі снег
І белыя, як бельмы, фары.

Быў чорны снег, і шэры снег,
Блакітны і, нарэшце, белы.
Пакуль грузілі, дзень прабег,
Нарэзаў вецер твар змакрэлы.

Я быў здаволены усім,
Хоць кожны дзень хвасталі штормы
Суровых азіяцкіх зім,
Па тры выконваючы нормы

Па сцюжах, па вятрах, снягах,
Што білі ў спіны дрывасекам,
І той трымаўся на нагах,
Хто заставаўся чалавекам...

Забілася ў бараку сэрца:
Відаць, дарэмна ноч не спаў,—
Мой верш на тоненькай паперцы,
Нібы вясновы снег, растаў.

Адзін прапаў, другі пішы,
Каб дакрануўся да душы,
Знаёмай, невядомай, блізкай,
Каб ён гайдаўся над калыскай,

Каб падтрымаў у час бяды,
Як хлеб, агонь, глыток вады.
Тады я толькі буду рады,
Што іншае не меў пасады.

* * *

Ужо і сонца на заходзе,
Упаў на травы доўгі цень,
І непрыкметна адыходзіць
Яшчэ адзін нялёгкі дзень.

Ды застаюцца недаробкі,
Якіх ніколі не сцярплю.
Змаруся да апошняй кропкі,
А што не зроблена, зраблю:

Збяру адборныя зярняты,
Засею з краю ў край вясну,
Ізноў да поўначы заняты,
А ноч надыдзе,— не засну.

**МЯСТЭЧКА**

Цвіце за аселіцай грэчка
У роснай лясной старане,
Далёкае наша мястэчка
Забыла, напэўна, мяне.
А мне яно сніцца і сніцца
У пыле пясчаных дарог,
Апошні званар на званіцы,
Глухі і ссівелы, як бог.
Старыя замшэлыя дахі
Гарбарняў, дамоў і адрын,
Сады і садкі каля шляху
І хмельны салодкі язмін.
Да самай апошняе рыскі
Усё тут знаёмае мне:
Пад бэлькаю крук ад калыскі,
Шпакоўня на гулкім гумне.
Складаю далоні і клічу
Равеснікаў даўніх маіх,
І юныя бачу аблічча
Жывых і даўно нежывых.
Мяне не пазналі суседкі
Сягоння такога, як ёсць,
Таму запрашаю у сведкі
Забытую тут маладосць.
Прыпомню: рыпелі качоты,
Плылі пад чаромхай чаўны,
І месяц глядзеў па пяшчоты
Семнаццатай нашай вясны.
Маўчаць і схіляюць галовы
У рэдзенькіх пасмах сівых
Даўно адзінокія ўдовы
Сяброў незабыўных маіх.
У будні і ў гучныя святы
Схіляю і я галаву,
Нібы сапраўды вінаваты,

Што за аднагодкаў жыву.
Смыліць, як у сэрцы насечка,
Як самы шчымлівы радок:
Мястэчка, мястэчка, мястэчка,
Навек дарагі гарадок.

**РАЗУМЕННЕ**

Я ўпаду адразу, як ад кулі,
На паўкроку абарвецца след,
Моцна сцісну вусны, каб не чулі,
Як шкада пакінуць гэты свет,

Свет маіх пакут і спадзяванняў,
Радасцей, якіх не прычакаў,
Свет чужых паружавелых ранняў,
Што і я калісьці сустракаў.

Упаду адразу, як ад кулі.
Вось і след снягамі замяло.
Год міне, а пра мяне не чулі,
Быццам і на свеце не было.

## ЗА МАГІСТРАЛЛЮ МАГІСТРАЛЬ

Я жыў у самых светлых марах
У дні дваццатае вясны,
І сніліся на мулкіх нарах
Заўсёды сонечныя сны.
Насіў штодня кайло з рыдлёўкай
І груз нялёгкі на спіне,
То мудраю савой, то воўкам
Тайга глядзела на мяне.

Ляцеў пад ногі ліст апалы,
І хвоі гонкія гулі,
А мы далей масцілі шпалы
І рэйкі некуды вялі.
Нас акрылялі летуценні,
І хоць смылелі сінякі,
Нам снілася: ляцяць, як цені,
За цягнікамі — цягнікі.
І светафор заўжды зялёны
Дасюль у памяці не згас,
І тыя светлыя вагоны,
Што праімчаліся без нас.

А мы далей масцілі шпалы,
Вялі ў задымленую даль
За рэкі і за першавалы
За магістраллю — магістраль.
І я па ёй даўно праехаў
Да новых станцый і людзей,
Ды не сціхае ў сэрцы рэха
Тых летуценняў і надзей.
Часамі слава вылаецца,
Як незаслужаны медаль,
Сапраўднай толькі застаецца
Мая жывая магістраль.

## ДА ВЯСНЫ

Буслы адлятаюць у вырай.
Хто вернецца з іх, а хто не?
У слабага цяжкаю гірай
Павісне адчай на спіне.

Калі ж яго братнія крылы
Падхопяць на зорных шляхах,
У шчасце і ў новыя сілы
Паверыць знясілены птах.

Буслы адлятаюць на зіму.
Знікаюць у небе сляды...
Магчыма, увесну за імі
І ты завітаеш сюды.

## СІВЫЯ ГАЛУБЫ

Па снежаньскай вуліцы крочу
Насустрач наступнаму дню,
Марознаю дыхаю ноччу
І прагна лаўлю цішыню.

Сняжынкі лажацца на плечы,
Цямнее акно за акном,
Чакаю з табою сустрэчы,
Шукаю у змроку твой дом.

Паціху пастукаю ў дзверы,
Узбегшы на стромкі паверх,
Бо я ў тваю праўду паверыў,
А ты ў маю казку павер.

Няхай сабе звоніць, што позна,
Гадзіннік стары на сцяне,
І з вуліцы вецер марозны
Пра ніжа цябе і мяне.

Прызнайся і ты, што чакала,
І толькі душой не крыві,
Бо ўсё застаецца трывала
У лёсе і ў гулкай крыві.

Працягнеш пяшчотныя рукі
Да вуснаў засмяглых маіх…
А раніцай звонкія гукі
Ад шчасця разбудзяць дваіх.

Ну што нас разводзіць і зводзіць,
Нібыта сівых галубоў?
…З гадамі каханне праходзіць,
Навек застаецца любоў.

## ПАЎСТАНАК

Таполі вецце звесілі на дах,
Цвітуць вяргіні і буяюць грады,
На тонкіх тэлеграфных правадах
Праводзяць ластаўкі нарады.

Грабуцца ў пыле куры пад акном,
А вераб'і разносяць плёткі,
Што з галагуцкім певуном
У крапіву пайшлі малодкі.

На санцапёку млее сонны сад,
А ў вузенькім пакоі нетаропкі
Старэнькі тэлеграфны апарат
Адстуквае працяжнікі і кропкі.

Таварнякі трывожна прагудуць,
З цыстэрнамі і штабялямі лесу,
Прамільгацяць і ў змроку прападуць
Вагоны міжнароднага экспрэса.

І толькі доўга свецяць аганькі
У ліхтарах дзяжурнага старога,
Што моўчкі выпраўляе цягнікі
У далёкую шчаслівую дарогу.

**ФІНАЛ ЗАГАДКІ**

Жыццё было няроўнай і нягладкай
Сцяжынкай хваляванняў і прыгод,
Жыццё было таемнаю загадкай
У даўнія мае семнаццаць год.

Я спадзяваўся некалі на ўдачы,
Наступнае свяціла, як маяк,
Але жыццё паставіла задачы,
Што аднаму не вырашыць ніяк.

Неспадзявана множыліся страты,
І год ад году большалі яны,
Хоць кажуць, што ніхто не вінаваты,
Што быў я вінаваты без віны.

Развейваліся летуценні прахам,
Смылеў ад смагі і ад сцюжы рот,
Калі ж мінулі назаўсёды страхі,
Усё ў жыцці пайшло наадварот:

Мяне нарэшце радавалі ўдачы,
Хоць шкода і цяпер, што не паспеў
Зрабіць усё і што не многа значыць
Запознены няроўны мой засеў.

З апошніх сіл раблю усё, што можна,
Каб у здабытках павузеў прагал.
Спяшаюся, а на душы трывожна,
Што бачу не пачатак, а фінал.

* * *

Жыццё хвастала, мяла і круціла,
На жорнах церла, кідала у змрок.
Дзівіўся сам — адкуль бярэцца сіла,
Каб не ўчарнелі ні душа, ні зрок.

Каб не счарсцвець і не сатлець ад гора,
Што часта выпадала у жыцці.
Наступнае мінуламу гаворыць:
«І не ўпівайся, лепей адпусці,

Бо не ўтрымаеш болей у палоне
Пакутных успамінаў і трызні.
Няхай гады, як спуджаныя коні,
Знікаюць у барвовай вышыні,

Каб зоры давідна не дагарэлі,
Каб не апёк халодны бляск ляза,
Каб сэрцы назаўсёды падабрэлі,
А шчасце павялічвала сляза».

## СУСТРЭЧНЫЯ

Куды ні глянеш,— людзі, людзі,
І ў кожнага няпросты лёс:
Камусьці радасці прыбудзе,
А некаму не хопіць слёз.

Ідуць шчаслівыя абое
Да таямнічай навіны,
Захопленыя так сабою,
Нібы на цэлы свет адны.

Вось малады, ды пасівелы,
Не ходзіць, а бадай ляціць,
І ўсім то ўпарта, то нясмела
Заўжды стараецца свяціць —

Шукае, траціць, адкрывае
І вынаходзіць пакрысе,
Бо цвёрда верыць, што крывая
Яго над часам узнясе.

А ў запаволеным трамваі
Кляне жанчына лайдака,
І моцна хлопчыка трымае
Яе худзенькая рука.

І не таму кляне, што кінуў,
Што збіўся з тропу, што зліняў,
Што не яе забыў, а сына
На маладзёнку прамяняў.

Душы счарнелай, быццам сажа,
Ужо нічым не дагадзіць…
А што ён потым сыну скажа

І як у вочы паглядзіць?!

А ў тэлефоне-аўтамаце
Аж іскраў сыплецца каскад:
Клычыць хлапец далёкай маці,
Што здаў выдатна дыямат.

З маленькіх радасцей і бедаў
Складаюцца і дзень, і ноч.
Хто зведаў боль, хто радасць зведаў,
Да рання не заплюшчыць воч.

У шуме, лязгаце і гудзе
Машын, трамваяў і бяроз,—
Куды ні глянеш,— людзі, людзі,
І ў кожнага няпросты лёс.

## СВЯТАЯ ГРЭШНІЦА

Ты не тая
І не тое,
Чым лічыў цябе
Даўно,
Ты здавалася
Святою,
Як царкоўнае
Віно.
Вось і лесвіца
Крутая,
Можа, ў пекла,
Можа, ў рай.
Грэшніца мая,
Святая,
Што захочаш.
Выбірай,
Грэшніца
Мне адказала:
— Я нястомная
У гульбе,
Аднаго мне раю
Мала,
Сумна ў пекле
Без цябе,
А разлюбіш,—
Не заплачу,
Ты ж таксама
Не карай,
Калі ўбачыш,
Што я значу.
Я ж і пекла,
Я і рай!

**ТРАДЫЦЫЯ**

Я прапусціў жанчыну наперад, а яна адмовілася ісці першаю і растлумачыла, што першабытныя людзі наперад выпраўлялі жанок разведаць невядомую пячору. Многія з іх не вярталіся.

Мой валасаты прашчур асцярожны,
Відаць, быў самы першы эгаіст:
Над прорвамі і кручамі трывожна
Дрыжаў ад страху, як апошні ліст.

Калі была наперадзе пячора,
Ён першаю жанчыну пасылаў,
А гінула, не галасіў ад гора
І помстай да забойцаў не палаў,

Бо там раўлі ільвы і леапарды
І ўсё жывое нішчылі датла.
Але жанчына, поўная пагарды,
Шукаць пячору новую ішла.

З тае пары такая завядзёнка
Трывала ўсталявалася ў людзей:
Дзе трэба і не трэба, першай жонка,
Ці маці, ці каханая ідзе.

Мужчыны лічаць добрым выхаваннем
І лепшым этыкетам у жыцці,
Што без трывогі і без хвалявання
Даюць жанчынам першымі прайсці.

Магчыма, адступаю ад традыцый,
Калі ад сцюжы, ліўня і агню,
Ад бруду, ад знявагі, навальніцы
І ад бяды жанчыну засланю.

## СІВІЗНА

Як некалі ў далёкія часы,
У сына маці гладзіць валасы.
Прыгледзелася і сказала ўголас:
«Глядзі, сыночак, сівы волас».

Яна крадком слязінку выцірае
І думае: «Якая ж я старая!»

* * *

Не сходжу я з крутых узгоркаў
На раскатаную лыжню,
Бо веру, што сустрэну зорку
І ў полі шчасце даганю.

**АДНА**

Жанчына з сіняком пад вокам
Па выбаінах, па вадзе,
Людзей цураючыся, бокам,
Не ведае, куды ідзе.

Адна з нявыказаным горам,
З дрыготкай кропляй на губе,
Нясе нявыплаканы сорам
Не за сябе, не за сябе.

Абы не заўважалі сведкі,
І каб ніхто не спагадаў,
Сама сабе купляе кветкі,
Каб думалі, што любы даў.

## РУЖОВЫ СНЕГ

Ружовы іней на бярозах,
А па душы — даўнейшы боль.
Ад слоў і ад цытат цвярозых
Хоць трошкі адысці дазволь.

І ўсё забыць, што набалела,
Што прамільгнула у жыцці,
Пакуль ружовы снег і белы
Не перастаў яшчэ ісці.

Таму і хочацца забыцца
Пра ўсё, што снегам замяло,
Пра горкі боль, якога быццам
У нас ніколі не было.

Пакуль наўкол усё іскрыцца —
Забыць чужы і ўласны грэх
І зноў смяяцца і дзівіцца,
Як падае ружовы снег.

**НЯМІГА**

Іду па Нямізе.
Нямігі няма:
Глыбока ў бетоне булькоча рачулка.
Увесну яна не раскоціцца гулка,
Яе не зашкліць, не заснежыць зіма.

І зоры ў Нямізе сябе не пазнаюць,
Праз брук не праб’ецца чарот і аер,
Напіцца не прыйдзе спалоханы звер,
Ліні на глыбокіх вірах не зліняюць.

На дне іржавеюць тупыя мячы,
Пустыя шаломы, каляныя стрэлы:
Тут некага доля ліхая сустрэла,
А нехта адбіцца не мог і ўцячы.

Крывёю курыліся поймы Нямігі,
У прорву ляцелі чаўны і стругі,
Пякельны пажар папяліў берагі,
І толькі на свеце нятленныя кнігі

Як вечныя сведкі пакутнай зямлі
Расказваюць горкую праўду сурова,
Што брамы і замкі знікалі, а слова
Чужынцы павек спапяліць не змаглі.

…Іду па Нямізе адзін уначы
У замеці лютай, калючай і белай,
І чую, як свішчуць каляныя стрэлы
І глуха грымяць аб кальчугі мячы.

## З МАТЧЫНАГА ЛІСТА

Вось ты, сынок, вучоны і вялікі,—
Свая сям'я, кватэра, «Жыгулі»,
Усё бяжыш, і нават для прыліку
Да маці завярнуць няма калі.

## ВЫРАЙ

За стратамі — новыя страты
Прыходзяць, і ўсё без пары,
І помнік з падвойнаю датай
Мае набываюць сябры.

Дасеюць за іх і давершаць
У час навальніцы стагі,
І толькі натхнёныя вершы
За іх не дапіша другі.

Усю не зрабіўшы работу
У нашым нялёгкім жыцці,
За імі услед без звароту
У вырай і мы паляцім.

**ЗАВЕЯ**

Завея білася ў акно.
Яна і сёння ў шыбы б’ецца,
А ўсё, што страчана даўно,
Надоўга ў сэрцы застаецца.

Ішоў і днём, і ноччу снег,
У браму грукаў вецер гулка,
Зрываў блакітны пыл са стрэх
І гнаў па вузенькіх завулках.

Стаяў у хаце змрок густы,
Як пры кароткім замыканні,
Але была ў змроку ты
І мне свяціла да світання.

Шумяць у замеці сады.
Твайго ж даўно не чую слова.
Гудзе завея, як тады
У глухіх завулках Магілёва.

# *Заўжды жывыя галасы*

**ГОСЦІ**

У дзень неспадзяванай стрэчы
Усе маснічыны рыпяць,
Гудуць няпаленыя печы,
І ў доме ўсе даўно не спяць.

У шэрані застылі пушчы,
На шыбах — студзеньскі узор.
Замоўклі бомы...
      Гэта ж Пушчын
Уехаў у сумётны двор.

Так нечакана, выпадкова!
Да клямкі прыстае далонь,
А каля ганка б'е падковай
Гарачы заінелы конь.

Наросхліст дзверы.
      Вузкай сцежкай,
      Па наледзі, як востры нож,
Паэт з арапскаю усмешкай
Бяжыць насустрач басанож.

Пасля трывожнае разлукі
І снегу Пушчын не атрос,
Схапіў таварыша на рукі
І, як дзіця,
у дом панёс.

Трашчыць мароз у белым парку,

Камін гудзе ад зыркіх дроў,
Звіняць на развітанне чаркі
За Русь,
Свабоду,
   за сяброў,
З якімі болей не сустрэцца...
Ды толькі ад тае пары
Заўсёды па загаду сэрца
Ідуць да Пушкіна сябры.
Тут і зімой спяваюць птушкі,
І ўсё часцей, усё часцей
На ганак выбягае Пушкін
Страчаць здарожаных гасцей.

## ІДЗЕ КУПАЛА ПА ЗЯМЛІ

Белаю чаромхавай завеяй
Зноў пялёсткі бераг замялі,
Зноў у полі жыта палавее,
І Купала ходзіць па зямлі.
Ходзіць па снягах і па расе,
Заначуе ў полі або ў хаце,—
Ён такую спадчыну нясе,
Што не можна ні забыць, ні страціць.
Зноў Купала ходзіць па зямлі —
Па Маскве, Казані і Палессі,
То ляціць у зорным караблі,
То шукае папараць на ўзлессі.
А над полем звоняць жаўрукі,
Б'юцца ў бераг сонечныя хвалі,
І плывуць у белы свет вянкі,
Што сплялі дзяўчаты на купалле.
Спадчына — адзіны запавет,
Спадчына — усіх асноў аснова,
І нясе цераз вякі паэт
Матчына няскоранае слова.
Арляняты крылы апяклі,
Да сузор'яў іх лятаюць дзеці.
І Купала ходзіць па зямлі,
Каб яшчэ святлей было на свеце.

## ПОМНІК ЯНКУ КУПАЛУ
## У АРОУ-ПАРКУ

Ну, як вам там, за акіянам?
Ці не забылі землякі,
Як дома некалі на Яна
Плылі па Нёмане вянкі,

Ці не забылі нашы песні
І луг у росным серабры?
А ўспомняць — маці уваскрэсне
З сярпом на жніўеньскай зары.

Вы ім паціху раскажыце,—
А хто там і куды ідзе,
Як перапёлка плача ў жыце,
Што птушанят няма ў гняздзе.

Што вам за акіянам сніцца,
Калі трывожна, з-пад рукі,
Глядзяць, прыйшоўшы пакланіцца
Вам безрадзімцы-землякі.

## ВЕЧНЫ ВУЧАНЬ

Пераступіўшы ўзрост Купалы,
Я ўбачыў больш, і зведаў больш,
І вось нясу да п'едэстала
Бяссмертнікаў калючы боль.

І зноў па памяці чытаю:
«Ад прадзедаў спакон вякоў…»
І тчэцца пража залатая
Жывых і трапяткіх радкоў.

Як першы раз, яны палоняць
І зноў вядуць у даль дарог,
Хоць і ў мяне даўно на скроні
Неспадзяваны іней лёг.

Я пад сузор'ямі Купалы
Хадзіў услед за гусляром,
І ў сон трывожны прылятала
Жар-птушка з вогненным пяром.

З тае пары няма спакою
І шчасця лёгкага ў жыцці:
Як не шукаю,— пад рукою
Пяра жар-птушкі не знайсці.

Я зведаў і пражыў нямала,
Ужо і мой рубеж відзён,
А ўсё вучуся у Купалы
Ад першых да апошніх дзён.

**ТАЛЕНТ**

Ён аддаваў усё да ніткі,
Дзяліў скарынку напалам,
Свае нялёгкія набыткі
Не спажываў ніколі сам.

Шаптаў зласлівец, што хітруе,
Што хоча славу заслужыць,
Што аддае драбніцу тую,
Якой самому не спажыць.

Паклёпаў ледзяшы расталі,
Бо ў свеце толькі праўда ёсць:
Тварыць дабро патрэбен талент,
Прыносіць гора — толькі злосць.

**СКАРБ**

Яшчэ саромеюцца маці,
Што ходзіць у андараку,
Бо ёй даводзілася траціць
Усё, што мела на вяку.

Губляла і чужых, і блізкіх.
Пажар усё прыбраў датла,
І толькі слова ад калыскі
Да дамавіны берагла.

Яна не любіць гучнай славы,
Бо мае востры слых і зрок,
Бо не бывае неласкавых
І непрыгожых мацярок.

**КАРАЛІ**

У Каралішчавічах каралі
Заўзята рэзаліся ў карты
І прагулялі, прапілі
Свае маёнткі не на жарты.

Звялі па Свіслачы лясы,
Што — ні маліны, ні арэха,
І на жывыя галасы
Азвацца не здалела рэха.

Праз паўстагоддзя недзе тут,
У лесе, што даспеў за лета,
Знайшлі сабе утульны кут
І раманісты і паэты.

Зрубілі ладны смольны дом
Непадалёку ад сталіцы,
І выдаюць за томам том
Яны на кніжныя паліцы.

Маланкі свецяць уначы,
Ласі па росных сцежках блудзяць,
І так рагочуць пугачы,
Што класікаў часамі будзяць.

Вавёркі баюць казкі ім,
Спяваюць раніцай сініцы,
І каля возера кілім
Паслалі спелыя суніцы.

Тут сцежка ў кожнага свая,
Таму і не абыдзем іх мы.
На гэтай — сыкае змяя,

На той — звіняць заўсёды рыфмы.

Збіраюць з раніцы ў цішы
І раманісты і паэты
Нектар гаючы для душы
І нечаканыя сюжэты.

Пад кожным дрэвам і кустом
Знаходзім лірыкі прыкметы,
Таму і любім гэты дом
Зімою, восенню і летам.

За пералескамі — палі,
І жыта сонцам налілося...
Што прагулялі каралі,
Нам назаўсёды дасталося.

## ПУРПУРОВЫЯ ВЕТРАЗІ

І пурпуровых ветразем узвівы
Трымалі курс у сонечнае заўтра.
*Ул. Дубоўка*

На прагных вуснах запяклася соль,
Палынным ветрам выбелены бровы,—
На беразе самотная Асоль
Усё чакае ветразь пурпуровы.
За хваляй — хвалі, і за днямі — дні
Падточваюць і падмываюць бераг,
Але і ў змроку свецяцца агні,
Запаленыя неадольнай верай
У пурпуровы ветразь і ў дабро,
А ў сінім небе лёгкаю хмурынкай
Мільгае лебядзінае пяро
На кончыку з гарачаю крывінкай.
Яно ляціць над светлаю журбой
І над пучынай, чорнай і суровай,
Гайдаецца і кліча за сабой,
І выплывае ...ветразь пурпуровы.
Да сэрца падступіў салодкі боль,
Засмяглым вуснам не прамовіць слова...
І сёння вечна юная Асоль
Свой сустракае ветразь пурпуровы.

## ХАЛОДНЫ ЛІПЕНЬ

Вось і ліпа зацвіла
У пару дакосін,
Але ўсё няма цяпла,
Ліпень, быццам восень:

То дажджы, то халады,
То сцюдзёны вецер
Хвошча пырскамі вады
І збівае вецце,

Гне да долу каласы,
І чарот, і скрыпень,
Стогнуць спелыя лясы
У непагодны ліпень.

Адкаціліся вятры,
Сціхне дождж бясконцы.
Дачакаемся пары,
І засвеціць сонца!

## НАРАДЖЭННЕ ПЕСНІ

*Памяці Федэрыка Гарсія Лоркі*

Яго забілі на світанні,
Як толькі сонца узышло.
Ні горкіх слёз, ні развітання,
Ні паніхіды не было.
Калі клубіўся ранак сіні,
На вусны белыя, як мел,
Зляталі з вецця апельсіны,
Што зрэзаў нечаканы стрэл.
Забойца думаў: не ўваскрэсне,
Што замаўчаў навек паэт,
Але яго жывыя песні
Ускалыхнулі цэлы свет...
Дзе пра бяссмерце забываюць,
Дзе вольных песень не пяюць,
Там, дзе паэтаў забіваюць,
І маці родную заб'юць.
Смерць страціла свае правы:
Паэт пяе, паэт — жывы.

**ТУРБОТЫ**

Бывае проста і складана
Жыццё пражыць па скразняку,
У праўду верыць апантана,
Каб не застацца у баку
Ад бальшакоў і перавалаў,
У адзіноце і ўначы
Свае сумненні і правалы
Перахварэць, перамагчы,
Забыць пра крыўду і згрызоты,
Не пастарэць ад драбнаты,
Заўжды імкнуцца да палёту
І непадкупнай дабраты,
Не забываць, што быў Асвенцім,
Што раны ўсе не зажылі,
Глядзець на свет не праз акенца,
А жыць турботамі Зямлі.

**УЯЎЛЕННЕ**

Калі бяда з табой мяне разлучыць,
Ад настальгіі, можа, не памру.
Яна мяне затузае, замучыць,
Але яшчэ мацней любіць навучыць
Усё, што я з сабою забяру,—
Пясчынку з берага крутога,
Расінку з краскі лугавой,
Трыпутнік з матчынай дарогі,
Легенду лірніка старога,
Паданне даўніны сівой,
Што ўпершыню пачуў на золку
Свайго нялёгкага жыцця,
Што, як вугельчык на пяколку,
Сагрэла раніцаю золкай
І выклікала з небыцця
Жывыя гукі, казкі, песні,
Што не сціхаюць у вушах,
І веру, што ізноў ускрэсне,
Нібы пралеска на прадвесні,
Ад слова роднага душа.
Дзе б я ні быў, адна дарога
Мяне заўсёды прывядзе
Да пачарнелага, старога,
Пасечанага продкамі парога,
Людзьмі ўратаванага ў бядзе.
Я прыпаўзу на родныя узгоркі,
Адкуль на ўсе бакі відаць,
Развею дым трывогі горкі,
Каб пад святлом шчаслівай зоркі
Жыццё дзеля жыцця аддаць.

## САМАКРЫТЫКА

Каму здаваць прыдзецца справы,
Што не паспею давяршыць
Не дзеля грошай, не для славы,
А без якіх мне не пражыць?

Каму прызнаюся, што марна
Прайшоў мой некароткі век,
Што і натхнёна і бяздарна
Жыў, як і кожны чалавек,

Што не зрабіў і палавіну
Таго, што мог зрабіць спаўна,
Што некаму даўгі пакінуў,—
Мая і не мая віна.

Ці ж вінаваты, што гадамі
Рабіў і гэтак, і не так,
Што і тайгою, і садамі
За век нацешыўся усмак,

Што завіхаўся і спяшаўся
Усё закончыць у пару,
Хоць так падмайстрам і застаўся,
Падмайстрам, мабыць, і памру.

Ды спадзяюся напаследак,
Калі затупіцца пяро,
І дзень у дзень, без лішніх сведак,
Тварыць дабро. Адно дабро.

## КАЛІ ТЫ ДРУГ…

Дапамажы мне зразумець сябе,
Скажы як ёсць, чаго я варты,
Адкінь і жарцікі і жарты,—
Дапамажы ў нялёгкай барацьбе.

Бо я дасюль ніяк не памірuся
Не з ворагамі, а з самім сабой
Вяду нялёгкі і зацяты бой,
Астыну, потым зноў бяруся

Судзіць свой кожны сказ і крок,
Пустыя абяцанкі і учынкі,
Што, быццам тыя аблачынкі,
Часамі засцілаюць зрок.

Без крывадушна і пакут
Скажы сумленна і праўдзіва,
І, можа, некаму на дзіва,
Сам абвяшчу сабе прысуд.

## АДЗІНАЯ

…До боли
Нам ясен долгий путь!
*А. Блок*

Люблю цябе, адзіную, да болю,
Люблю цябе з гадамі гарачэй,
З высокім небам, з дзічкаю у полі,
З пяшчотным сэрцам і з агнём вачэй.

Люблю твае высокія узлёты,
Спакойную і цвёрдую хаду,
Вясёлы смех і горкія турботы,
Чужому непадсудныя суду.

Люблю тваёй душы размах вялікі,
Упартасць і спакойнае святло.
Не ўспамінаю даўнія пралікі,
Каб іх ніколі болей не было!

Заўжды шаную нораў твой ласкавы
І грозны ў час трывогі і бяды
І цвёрда веру, што не маюць права
Цябе сагнуць нягоды і гады.

Мяне дабром, і мудрасцю спакою,
І сілаю сваёю наталі,
А прыйдзе вораг,— цвёрдаю рукою
Спыні, адкінь і сцежку спапялі!

**ВОСЕНЬ**

Сцяжынка збягае з пагорка,
Унізе шуміць лістапад.
І сумна, і крыўдна, і горка,
Што ўжо не вярнуцца назад

У звонкае шчодрае лета,
У водар даспелых суніц,
Дзе столькі яшчэ не дапета,
Дзе столькі гуло навальніц.

Шкада, што назад не вярнуцца,
Што лета прайшло да пары,
Што вербы сівеюць і гнуцца,
Што сцежка збягае з гары.

І толькі адно засталося,—
Прыпомніць усё, што было...
Сцяжынка збягае у восень:
Кароткае лета прайшло.

## ЧЫТАЮЧЫ «НА ПОЛІ КУЛІКОВЫМ»

Мы як ёсць у стэпе ў поўнач сталі.
Коні нас дамоў не даімчаць.
За Няпрадвай лебедзі крычалі,
І крычаць, ізноў яны крычаць...
А. Блок

Здавён над стэпам пасівелым
І на світанні, і ўначы
Крычаць лябёдкі, свішчуць стрэлы,
Звіняць булатныя мячы.

Б’е Перасвет і сам канае,
Каб на світанні ўскрэснуць зноў,
Каб орды цемніка Мамая
Не паднімалі бізуноў,

Каб адпалалі ў дзікім полі
Чужынцаў чадныя агні,
Каб вораг не ўрываўся болей
Ні пехатой, ні на кані...

Калісьці адшукаў падкову
У стэпе Перасветаў сын
І ўбачыў з поля Кулікова
Барадзіно, за ім — Берлін.

**РУКІ**

На вуліцах і ў цягніках,
На сцежках і завейных стромах
Не па абліччах,— па руках
Чытаю лёсы незнаёмых.
Мне кожная маршчынка, кожны шрам
Відны на тонкай і калянай скуры,
Сляды апёкаў і нязмытых плям
І свежы лак на манікюры.
Вунь ходзіць статны хлопец спакваля
У новай шапцы і ў дублёнцы.
А рукі?
      Рукі каваля
      Нясуць мімозы з Камароўкі жонцы.
      Вось у пярсцёнках слізкая рука
      То прадае, то зноў купляе:
Да пальцаў, як да слімака,
Усё чужое прыліпае.
Я ведаю, як у наркозным сне
Пяшчотныя далоні ў паняверцы
Вярнулі сілу і надзею мне
І ўратавалі зраненае сэрца.
Худая вузлаватая рука
Застыла у здранцвенні на прыполе,
Прапахлая цуркамі малака
І палыновым пылам поля.
Я ўспамінаю сотні соцень рук,
На іншыя ніколі не падобных.
Па іх пазнаеш, дзе сапраўдны друг*
А дзе і ненадзейны, і падробны.
На тых руках святыя мазалі,
Што тройчы памяняліся за лета,
Што нас над спелым полем паднялі
І над
          сусветам.

**У ГЛУСКУ**

Ну што мне тут трэба,
Спытаецe вы.
Бяздоннае неба
І водар травы,
За Прудкаю і на Балонні,
Як здані,
Буланыя коні
У блакітным тумане.
Я тут не чужы,
Не старонні, не госць,
Шукаю на даўняй мяжы
Маладосць,
Здалёку гукаю,
Па следу іду.
Сяброў сустракаю,
Яе — не знайду.

**СУМНЕННІ**

Пакуль іх душа не завершыць,
І гукі не ўсе зберагу,
Яшчэ неастылыя вершы
Пакінуць ніяк не магу.
Камусьці здадуцца пустымі
Яны, без заглыбленых слоў,
І можа, як галаву, здыме
Галоўны рэдактар ізноў.
Таму не магу разлучыцца
І ўсё дапісаць не магу.
Зімовая ноч праімчыцца,
А я у світання ў даўгу.

**МАСТАК**

Шумяць асеннія дажджы,
Кляновы ліст ірдзее ў лужы,
Мастак у лубяным плашчы
Ідзе прамоклы і нядужы:
Ужо і скроні ў сівізне,
І ў сэрцы часам перабоі,
А ён і сёння не засне,
Незадаволены сабою,
Бо нешта робіцца не так,
Бо паўтараюцца няўдачы,
А ён, відаць, не той мастак,
Што вырашыць усе задачы.
Пасля на печ павесіць плашч,
Расставіць волкія эцюды,
І ўжо не выстаўку няўдач,
А на хвіліну ўбачыць цуды.
За хатай змоўкне ліставой,
І зноў засвеціцца надзея,
Бо ў нездаволеных сабой
Душа заўсёды маладзее.

* * *

*Я. Скрыгану*

Мой лепшы друг на рубяжы пакут
Ляжыць распяты, як на мінным полі,
Маланкі б’юць з кута у кут
І крэсляць стрэлы на счарнелай столі.
Перапаўзці наперад ці назад
І на паўцалі не хапае сілы:
Засмяглі вусны, б’е гарачы град,
А ў сэрцы — прысак неастылы.
Мне на світанні і ўначы
Пакута раны раз’ядае соллю,
Што не магу нічым дапамагчы
І на сябе прыняць часцінку болю.

## СУСТРЭЧЫ

*Заіру Азгуру*

Не адкладай сустрэчы на пасля —
На красавік, на ліпень ці на студзень:
Ты ж бачыш, так спяшаецца зямля,
Што гэтай стрэчы, можа, і не будзе.

Прыходзь. Не бойся сцюжы і слаты,
Прыходзь, як мы хадзілі ў маладосці,
Па кладачцы, калі парве масты,
Або з сяброў недастае кагосьці.

Калі ў нас тэлефонаў не было
І тэлефонных кніг на этажэрцы,
Прыносілі ўначы і ўдзень святло
Прамыя правады ад сэрца ў сэрцы.

Іду табе насустрач спакваля:
Не знаю — рады будзеш ці не рады,
Але сустрэч і шчырае спагады
Не адкладай ніколі на пасля.

## НЕЗВАРОТНАЕ

Мяне апаноўвалі страты і страты,
Я з гора выскакваў, нібыта з агню,—
Не меў ні скарынкі, ні світкі, ні хаты,
І толькі не траціў сяброў і радню.

Я хату зрубіў на старым папялішчы,
Насеяў ільну і наткаў палатна,
У новенькай світцы хадзіў на ігрышчы
І разам з усімі гуляў давідна.

Разжыўся на ўсё, і аб стратах не плачу,
Ні разу не ўспомніў старую бяду,
А страціўшы друга, сябе вінавачу,
Што болей такога нідзе не найду.

**КАЛЯ ВОГНІШЧА**

*Памяці Аркадзя Куляшова*

Мне сняцца твае непрапетыя песні
І вербы над. Бесяддзю ў ціхай журбе,
Самотная ў ветраным полі Алеся
Шукае, чакае і кліча цябе.
Цябе ж не даклікацца з дальняй дарогі,
З яе не вярнуцца нікому назад,
На ростані, на курганы і аблогі,
У твой лістабоем завеяны сад.
Зажурыцца восень журбой жураўлінай,
Заплачуць дажджы, загалосіць зіма
Над шляхам Варшаўскім, над горкай калінай,
Дзе вогнішча згасла і прыску няма.
Калі нечакана скацілася знічка
У вечную цемрадзь, у холад ільдзін,
Слязьмі захлынулася ў полі крынічка,
І толькі ўжо ты не заплачаш адзін.
Другія паплачуць. Збяруцца другія,
Запаляць агонь ля Варшаўскай шашы.
У золкія ранні і ў ночы глухія
Ім свеціць святло непагаснай душы.

## СПАДЧЫНА

*Памяці паэта-маладнякоўца*
*Янкі Бобрыка*

Забіла сыпкімі снягамі
Сцяжынкі ўсе і бальшакі,
Вятры сухімі трыснягамі
Шумяць, шумяць каля ракі.
У полі ветрана і гола,
Звіняць ільдзінкі на страсе,
А я чакаю балагола,
Што госця з Менску прывязе.
Пад вечар зарыпелі санкі,
Прысталі коні ля двара,
І вось ужо ў абдымках Янкі
Смяюцца маці і сястра.
І да мае шчакі прыпала
Яго калючая шчака.
Прывёз ён «Спадчыну» Купалы
І кніжачкі «Маладняка”
А ноччу доўгай і завейнай
Госць, не прыткнуўшы галавы,
Пры бляску лямпы трохлінейнай
Чытае байкі Крапівы.
І хата поўная рагоча
Ад «Бібліі» і ад «Асця»,
Бо ўсе суседзі да паўночы —
У Янкі Бобрыка ў гасцях.
А як разыдуцца, я зноўку,
Хоць класціся даўно пара,
Дапытваюся пра Дубоўку,
Пра Пушчу і пра Дудара.
Хацелася пра ўсё дазнацца
І ўласную адкрыць душу,
Але ніяк не мог прызнацца,
Што сам употайкі пішу.
Яму, празрыстаму ў блакадзе,

Прыходзіў родны дом у сны…
Застаўся ён у Ленінградзе,
Навек, без блізкіх, без труны.
І зразумеў я ў час вячэрні,
Што ён, бядзе сваёй назло,
Мне перадаў жывое зерне,
Каб хоць сцяблінкай прарасло.

## БРОЎКАВА СЛОВА

Броўкава слова толькі краніце,—
Запахне чаборам, зазвоніць крыніцай,
Сэрца атуліць крылом галубіным,
Сокам нальецца даспелай рабіны.
Броўкава слова водгуллем гулкім
Коціцца з ціхай вушацкай рачулкі,
Хвояй гамоніць, праменнем снуецца
І назаўсёды ў душы астаецца.

**МАЎЧАННЕ**

*Памяці Алеся Пальчэўскага*

Не адбалела даўняя туга,
Яшчэ не ўсе зязюлі адкувалі,
А там даспела новая тайга,
Дзе мы з табою дровы пілавалі,
Дзе пракаціўся навальнічны гром
Над краем заінелым і суровым,
Дзе ты дзяліўся посным сухаром
І саграваў душу ласкавым словам,
Дзе ты масты і грэблі будаваў,
На мерзлаце стаўляў дамы і хаты
І шчодра беззваротна аддаваў
Усё, што меў, і гэтым быў багаты.
Ты і бяду, і радасці спасціг,
І ўсё прымаў па поўнай мерцы,
Таму ніколі на старонках кніг
Тваё не змоўкне трапяткое сэрца.
Зашкліла вокны лютая зіма…
Дзе ты цяпер і днюеш, і начуеш?
Званю табе. Адказу ўсё няма.
Гукаю… Ты мяне не чуеш.

## СЭРЦА ПАЭТА

*Памяці Анатоля Сербантовіча*

Яно баліць часцей за ўсё на свеце,
Пакутуе ад нечае бяды,
Яно гарыць, яно здалёку свеціць
Другому сэрцу ў змрок і ў халады.
Яно само спраўляецца з адчаем,
А змоўкне,— апануе небыццё.
А мы ж адзін другому скарачаем
І без таго кароткае жыццё.
Тут вінаваты сам не азавецца
І не паверыць у сваю віну,
А што ў другога сэрца разарвецца,
Сустрэне, як старую навіну.

* * *

Не трачу я надзей,—
Шчырую на рабоце,
Жыву сярод людзей,
Памру у адзіноце.
Калі нябыт кране,
Забуду ўсе нястачы.
Адзіны дождж заплача.
Няхай тады па мне

## ГАЛАСЫ НЕЗАБЫЎНЫХ ПАЭТАЎ

Плыве пласцінка да глыбокай ночы,
Як у даўнейшыя часы,
Хвалююць, радуюць, прарочаць
Паэтаў незабыўных галасы.
Пяшчотны бас, знаёмы ўсёй планеце,
Накочваецца, як дзевяты вал,
То маяком у навальніцу свеціць,
То б'е суровым словам напавал.
...Нібыта Зорны Воз у непагоду,
Высокі пафас у зеніце згас,
Бо не хапіла лёгкім кіслароду,
І думу недадумаў Апанас.
Усхваляваны голас, глухаваты,
Змяняе звонкі срэбраны ручай,—
Калі ў шчымлівай лірыкі раскаты
Урываюцца трывога і адчай.
І раптам чую: — пакацілі выдмы
Гарачыя туркменскія вятры,—
Як цеціва, напружаныя рытмы
Разгойдваюць і душы, і муры.
Плыве Сатурнам чорны круг паволі.
Заплюшчу вочы. Лямпу патушу
І слухаю нябожчыкаў.
      Да болю
      Паэты развярэдзілі душу.

## У ТВОРЧАЙ ЛАБАРАТОРЫІ

*(Жарт)*

Пасля дажджоў
Ударыла цяпло,
Пайшлі баравікі
І сыраежкі,
А мне тады
Усё часу не было
Пайсці ў грыбы
На баравыя сцежкі.
Калі ж здалёк
Пачуў ласіны рык,
Я ў пушчу выправіўся першы,
Знайшоў трухлявы
Баравік
І свежыя радкі
Для новых вершаў.

## КУМІР

Жыў калісь вытанчаны лірык,
Яго шчымлівыя радкі
Гучалі, як узнёслы вырак,
Як пульс заўсёды трапяткі.
Здавалася, што на Пегасе,—
Крылатым казачным кані,
Ён не цяпер, а ў іншым часе
Імчыцца ў зорнай вышыні.
Зачараваная паэтам
Дзяўчына ў гэты гарадок
Прыехала спякотным летам
Яго пабачыць хоць здалёк.
Яна хадзіла каля дому,
Шукала ледзь прыкметны след.
Тут фехтавальшчык жыў вядомы,
І не вядома, дзе паэт.
Нарэшце ўбачыла. На мосце
Ішоў яе жывы кумір
І нёс дадому у авосьцы
Алей, батоны і кефір.

## І ПЕРШЫ, І АПОШНІ...

Надыдзе чорная, як сажа,
Ноч непазбежная мая,
І «Добры дзень» ніхто не скажа,
А скажа,— не пачую я.
І на званкі па тэлефоне
Нікому ўжо не адкажу,
Як нетутэйшы, як староннí,
Пераступлю цераз мяжу,
І не паспею апраўдацца,
Пакаяцца ў сваіх грахах,
Шапну «даруй», а можа здацца,
Што адымае мову страх.
Не, ўсе трывогі адбалелі
За столькі лётаў, столькі зім,
Што стала ад завеяў бела
І ў сэрцы холадна маім.
Жыццё прабегла нечакана,
У вечнасць канулі гады,
І шэрым інеем заткана
Мая заранка назаўжды.
Я колісь да яе цягнуўся,
Пакуль не змогся, не прыстаў,
Ламаўся часам, ды не гнуўся,
Хоць зорку так і не дастаў.
Сябры, даруйце. Недарэчы
Патурбаваць прыйдзецца вас,
Каб паднялі мяне на плечы
І першы, і апошні раз.

## ПРОСЬБА

Жыццё закончу, быццам казку,
Хоць цяжка ў ёй канцы звязаць.
А некаму ж па абавязку
Прамову прыйдзецца сказаць.
Я не стараўся аж да неба
Кароткай сцежкаю ўзысці,
Таму хваліць мяне не трэба,—
Скажыце так, як — пры жыцці.

## ВЕЧНАСЦЬ

А я ў сваё бяссмерце веру,
Я — вечны, несмяротны, як і ты,
Не падуладны ні агню, ні зверу,
Ні кулі, што саб'е за тры вярсты.
Я вечны, вечны, хоць і век кароткі,
Хоць зрок слабее і рука дрыжыць.
Калі сканаю, як і нашы продкі,
У дзецях і ў нашчадках буду жыць.
Мяне зямля цераз вякі народзіць,
Няхай і не такога, як спярша,
Магчыма, ажыве ў народзе
Мая крывінка і мая душа.

## ТРАКТАТ ПРА ВЕРЛІБР

Кажуць, верлібр незалежны і вольны,
Раскуты, як конь, на чатыры нагі,
Шырокі, нібыта паводка, павольны,
Ніяк не здалее ўвайсці ў берагі.

Не цокаюць звонка па бруку падковы:
Крылаты Пегас пазбіваў капыткі,
Без кропак плывуць беспамерныя словы,
Без косак зусім акаселі радкі.

Таму без ваганняў не модную выбраў,
А ўсім зразумелую песню, як дар.
І добра, што сэрца не чуе верлібраў,
А роўна адлічвае кожны удар.

## РОСТАНЬ НА СВІТАННІ

*Паэма*

Гавораць вусны: «ён навек загінуў»,
А сэрца кажа: «Не, ён не пакінуў!»
Ты чуеш, як звініць і як трымціць струна?
Дрыжыць, нібы сляза гарачая, яна
І б'ецца заадно у глыбіні са мною:
«Я тут, я толькі тут, я назаўжды з табою!»
*Л. Українка,— 7/IV — 1901. Кітpolung.*

### За успамінам — успамін

Нядзеля, 7 студзеня 1901 года, рог Шырокай і Міхайлаўнай, дом Нарэйкі. Толькі што Леся Украінка прыехала да хворага Сяргея Мяржынскага.

Да раніцы яна не склала
Натомленых, збалелых рук,
Сляза на клавішы упала,
І пакаціўся першы гук,
Амаль нячутны, анямелы,
Затрапятаў і затужыў:
Спачатку чорны, потым белы
Зайшоўся клавіш, і ажыў
Уступ да светлага накцюрна,
Яшчэ не чутага нідзе:
То ракаталі хвалі бурна,
То сонца плавала ў вадзе.
Ударыў свежы вецер з мора,
Як з-пад арлінага крыла,
Пахаладала, але змора
І надвячоркам не прайшла.
Таму смыліць у кожнай ноце
Даўнейшы і нядаўні боль,
Таму так часта ў адзіноце
На вуснах выступае соль.
Сцяжынкаю імправізацыі!

За успамінам успамін
Вядзе ў зялёны цень акацый,
Дзе ён чакаў яе адзін,
І так пачціва, так нясмела
Кранаўся кволае рукі.
Дрыжалі бровы, быццам стрэлы,
А пад брывамі — васількі.
За молам мора дагарала,
Як утаймованы пажар.
Яны пайшлі. Каля прычала,
Як завадны, снаваў жандар.
Сяргей зірнуў на стража скоса,
Назад адкінуў валасы:
— Вось хто кіруе нашым лёсам,
Вось хто «аплот» на ўсе часы…
Ці вы не згодны? Што ж маўчыце?..
— Лягчэй казаць, цяжэй рабіць.
А вы спачатку навучыце
І ненавідзець і любіць.
І навучыў.
У шумнай Ялце,—
На шпацыры між дзікіх скал,
У мітусні і ў пляжным гвалце
Усё гаварыў пра «Капітал».
Так, ён фанатык гэтай працы,
На памяць ведаў мудры змест,
І так настойваў учытацца
У «Камуністычны маніфест».
Нібы прарок, казаў пра шчасце
Без парабкоў і без цара,
І раіў Маркса перакласці
Хутчэй на мову Кабзара.
Які тады ён быў узнёслы,
Які прыгожы, малады,
Ажно ў руках звінелі вёслы
Над прорвай чорнае вады.
Плылі яны па бурным моры,
Змяркала. Зніклі берагі,

На хвалях зіхацелі зоры
І разбягаліся кругі…
Замоўклі гукі фартэпіяна,
Фіранку кратае зара,
Ды страшна, што занадта рана
Прыйшла развітвацца пара.
Няўжо ж прыйшла? І назаўсёды?
Не, ён павінен жыць і жыць
Дзеля дабра, дзеля свабоды,
Куды адзіны шлях ляжыць.
А ён амаль што нерухомы,
Той самы і зусім другі,
Вядомы ёй і невядомы,
Адзіны, блізкі, дарагі.
Так непрыкметна праляцелі
Гады, як лёгкія стрыжы,
І вось зіма.
      А ў кволым целе
      Гарыць агонь святой душы,
І грэе, і пяшчотна свеціць,
Нібы ў чароўным ліхтары,
Але нялёгка жыць на свеце
І разлучацца без пары.
А можа, марачы аб цудзе,
Не траціць веры і надзей,
Што жыць і жыць такія людзі
Павінны вечна для людзей.
Што ёсць у іх такія сілы,
Каб здужаць і бяду, і зло.
Яго надзея акрыліла,
Але зламалася крыло.
Устала Леся. Змоўклі гукі.
У мяккім студзеньскім святле
Слядоў яго пакут і мукі
Не засталося на чале.

## Заінелыя журавіны

А прыйдзе час, і кайданы спадуць,
І ўстрапянецца у палёце песня,
І вырвецца з няволі, як рыданне,
Што доўга стрыманым было
У таямніцах сэрца...
*Л. Украінка,— «Рытмы», II 11 — 1901. Мінск.*

Нядзеля, 14 студзеня.

Гудзе Траецкая гара,
Крычыць, галёкае, смяецца.
Якога тут няма дабра!
І ўсё, што трэба, прадаецца.
Вішчаць на санях парсюкі,
Іскрыцца на марозе сала,
Шумяць цыбульныя вянкі,
З аглобляў лыка пазвісала.
Катрынка плача і пяе,
І папугай ружовай масці
Няшчасным шчодра раздае
Пяцікапеечнае шчасце.
А ў самым цэнтры, на буі,
Каб лепей бачылі і чулі,
У далонях свішчуць салаўі,
І аж заходзяцца зязюлі.
Пад пугаўём звіняць глякі,
Як ветразі, шумяць шпалеры,
Пяюць сляпыя жабракі
І круцяць змуляныя леры.
Даёнкі хваляць байдары,
Гандлююць зёлкамі бабулі,
На рушніках ляжаць сыры,
У сіце — куханы з цыбуляй.
Прывёз, нібы лясун стары,
Дзядок настрамак з акалотам...
Як лес, аглоблі угары,

І ўсё прапахла конскім потам.
У тлуме торгу і навін,
Сярод кашоў, гладышак, клункаў
Старанна Леся журавін
Шукае, быццам паратунку.
— Сюды, паненачка, сюды,
Дарэмна не тапчыце рынку.
Зірніце, як з тае грады,
У нас буйныя журавінкі! —
З падпаленай бародкай дзед
Разгаварыўся не на жарты,
І Лесі ягады, як след,
На грыўню ўсыпаў болей кварты.
— Яны за Селішчамі ў нас
Растуць бывае на арэху.
Прыедзьце, калі будзе час,
На саладзейшыя, з-пад снегу.
Мы іх збіраем па кашу,
А ўродзяцца, не знаем ліку.
Да нас збярэцеся,— прашу:
Спытайце дзядзьку Даменіка.
А мой старэйшы хлопец, Ясь,
Сам з галавы складае вершы.
Вунь і сусед схлусіць не дасць,
Што быў і ў школе самы першы.
Калі б вы, панечка, змаглі
Паспагадаць чужому гору,
Дык, можа б, хлопцу памаглі
Убіцца ў нейкую кантору.
— Я знаю, як нялёгка жыць,
Бо і сама такога ж роду,
А сын павінен перш служыць
Замардаванаму народу.
Хай піша, што ў душы гарыць,
Шукае сілу ў кожным слове
І не забудзе гаварыць
На матчынай пявучай мове.
Падзякавала і пайшла,

Сказаўшы, можа, для прыліку,
І ўсё ж цяжкую задала
Яна задачку Даменіку.
Пад крутаярам — стылая рака,
Над пелькай — крыж ружовы з лёду.
Зірнула Леся, і рука
Зайшлася, як у непагоду:
Прыпомніўся у Луцку дом стары,
Які дасюль адведаць не збярэцца,
Вадохрышча, і вецер на Стыры,
І сцюжу, ад якой не адагрэцца.
Баліць слабое цела дзень пры дні,
А сэрца палымнее несціхана,
Бо самы блізкі з блізкае радні,—
Яе і аднадумца і каханы
Згасае, як агарак васкавы,
На дзікім ветры ў непагоду,
Але гатовы, хоць і ледзь жывы,
Аддаць душу за шчасце і свабоду.
Яна сама б усю да кроплі кроў
І ўласнае жыццё ахвяравала
За ляхаўскіх змарнелых гарбароў,
За кіеўскіх рабочых з «Арсенала».
Спяшаецца з Траецкае гары
Да страшнае пакутніцкай пасцелі.
Застылі рукі. Толькі лоб гарыць,
Ад сцюжы журавіны заінелі.

**Мірыам**

О, не хачу я, не хачу спакою.
*Л. Украінка,— «Одержима»,*
*18/1* — 190*1. Мінск.*
Чацвер, 18 студзеня.

І кожны раз, як дзверы — насцеж,
Міналі боль і забыццё,—
Ён сустракаў яе, як шчасце,

Як паратунак, як жыццё,
Нібыта ўпершыню убачыў,
Чакаў, здалося, сто гадзін,
Лавіў пагляд яе гарачы
І пах адталых журавін.
— Расказвайце, што там, на «волі»,
Я рады кожнай навіне.
Нібыта вязень, што ніколі
Не бачыць сонца у акне.
Філёры, чорныя ад злосці,
Снуюць уранні і ўначы,
Каб нам не ўстаць,
І на пагосце
Нас не пакінуць сцерагчы.
Прабачце, Леся, гэта жартам.
Калі адчай і набяжыць,
Хачу быць дужым і упартым
І для вялікай справы жыць...
— А я пабачыла сягоння
Манарху помнічак здаля:
Трымае скіпетр, і ў кароне...
— А трэба, каб была пятля
Замест скіпетра ў далоні.
Пад ёй цяпер Расія ўся.
Пятлёй пры кафедральным звоне
Звялі са свету Кастуся.
Яна і нам здушыла глоткі
І скараціла век кароткі.
— І ўсё ж парадаваць павінна:
Мне расказаў на рынку дзед,
Калі купляла журавіны,
Нібыта сын яго — паэт.
Сваёй цурацца песні годзе.
Даўно загаварыць пара
Так, як гавораць у народзе,
Натхнёным словам песняра.
Магчыма, недзе ў курнай хаце
Расце вялікі ваш паэт,

І крык і плач знямелай маці
Пачуе хутка цэлы свет.
— Удзячны за навіны, Леся,
Паэту будучаму рад,
Хачу, каб ён і ў нашай прэсе
Гучаў, як вечавы набат,
Каб песня не была чужою
Таму, хто мёрз, гібеў і мок,
Каб так, як «Искра» за мяжою,
Палалі слова і радок.
Мікстура задрыжала ў шклянцы,
Упаў на дол расталы лёд
І ліст, што з высылкі Румянцаў
Прыслаў яму пад Новы год.
Збялеў.
      І кашлю не спыніцца.
Зайшоўся б, каб ляжаў адзін.
І з кволай жмені на масніцы
Сцякалі кроплі журавін.
Заснуў нарэшце.
      Зранку грубка
      Сасновым дыхае цяплом,
І адзінокая галубка
У шыбу стукае крылом.
За ноч калматыя сумёты
Вятры у садзе намялі,
На вішнях скачуць каля плоту
Чырванагрудыя гілі.
Змяркае. Леся каля печкі
Зноў у палоне даўніх сноў:
Не запаліўшы нават свечкі,
Успамінае зноў і зноў
Аблічча родных, смех і крокі,
Каля Дняпра сясцёр сляды
І маці горкія папрокі,
Калі збіралася сюды,
Халодны позірк, тон суровы,
На твары горычы пячаць,

І запаволеныя словы
Дасюль у памяці гучаць:
«Апамятайся, Леся, не калеч
Сябе самую гэтак рана...»
І свой адказ: «Не трэба, не пярэч,
Мая душа — скразная рана.
Ні ты, любімая, ні я
Свайму не загадаем сэрцу.
Таму істота кволая мая
Цяпер жыве па іншай мерцы:
Да болю сіла выспела ў плячах,
Нібы прарэзваюцца крылы,
А ён і ўдзень, і ноччу — у вачах
І будзе, мабыць, сніцца да магілы.
Ты ж разумееш — ён зусім адзін.
Падумаю, і сэрца халадзее,
Што гіне лепшы, той грамадзянін,
Што стаў маім сумленнем і надзеяй».
Вось ён заснуў і свеціцца знутры,
А мог свяціць усёй Расіі,
Ды толькі часта гінуць без пары,
Не, не біблейскія месіі,
А лепшыя абраннікі душы
Знявечанага мудрага народа...
І голас сэрца загадаў: «Пішы,
Пакуль у думках і ў пачуццях згода».
А як пісаць, калі наўкол сцяна,
Названая «Цэнзурным камітэтам»?
І раптам здагадалася яна
Схавацца за евангельскім сюжэтам.
За хісткі столік села ля акна,
Запахла свечка сіняватым дымам,
І не ўставала Леся давідна,
Пакуль не дапісала «Одержиму».
Вятры да самай раніцы гулі,
Здавалася, гайдаецца хаціна,
І на старонках сшытка ажылі
Месія, Мірыам і Палесціна.

Радкі пісала, як лісты сябрам,
Што недзе на Дняпры і на Палессі,
І ў кожным смелым слове Мірыам
Гучаў усхваляваны голас Лесі:
*«Навіслі думы хмараю цяжкою,*
*А з іх вось-вось ударыць бліскавіца*
*І цэлы свет азорыць. Ох, калі ж,*
*Калі яна разрэжа цемень хмары?»*
Пяро не паспявала за радком,
Гула завея, свечка дагарала.
Пісала Леся і крадком
На цень і жоўты профіль пазірала:
*«Каменні азываліся ў пустыні*
*Патройным рэхам, а вось тут*
*Не азавуцца, марная надзея.*
*Я азавуся... Цёмны дух трымае*
*Мае жывыя словы. О, настаўнік!*
*Адзіны! Ты святло маіх вачэй!*
*Няўжо не бачыш, як ад гора гіну,*
*Ад болю, ад трывогі, і нічым,*
*Нічым цябе суцешыць не магу»* [2]

За вокнамі світанне зашарэла.
Званы ў царкву склікалі да імшы.
Дрыжалі рукі. Свечка дагарэла,
Свяцілі ў змроку толькі дзве душы.

**Настаўнікі**

Праменнем ясным, хвалям штармавою,
Жывымі іскрамі, сузор'ямі ў палёце,
Грамамі, бліскавіцамі, мячамі
Хацела б, словы, вас загартаваць.
*Л. Украінка,— «Рытмы», I/II — 1901. Мінск.*

---

2 Радкі з драматычнай паэмы Л. Украінкі «Одержима».

Чацвер, 1 лютага.

Замучыла зіма:
То сцюжа, то адліга,
Навіс туман, галосяць капяжы,
Але ізноў парадавала кніга
Часопіса з дакладнай назвай
«Жизнь».
У спісе супрацоўнікаў — імёны
Скітальца, Горкага і Ільіна[3]
«Адказ Няжданаву» ягоны,
Як запавет, запомніла яна.
ёсць і яе імя у гэтым спісе
Сярод такіх імёнаў дарагіх.
Таму яна павінна ў кожнай рысе
Быць вартаю настаўнікаў сваіх.
Настаўнікі! Найпершы, найдарожшы
Падняць ужо не можа галавы.
Яна хацела зваць яго «Сярожа»,
Але дасюль звяртаецца на «Вы».
Яна яго сястра і санітарка,
Уцеха днём, ахова уначы.
За днямі тыдні пралятаюць шпарка,
А чым яму і як дапамагчы?
Пякельнаю хваробаю прыкуты,
Ён толькі забываецца у сне...
А можа, каб спыніць усе пакуты,
Прыбавіць дозу морфію?.. О не!
На «Grodenstoss»[4] яна не мае права.
За абаіх ёй працаваць і жыць,
Закончыць незакончаныя справы
І грозныя паэмы завяршыць.
Пакуль ён спіць і у пакоі ціша,
Чарніла і папера — на стале,

3 М. Ільін (Ленін).— Ответ Нежданову. «Жизнь», 1899, № 12.

4 Grodenstoss — смяротны дар па міласэрнасці (ням.).

Яна свае агляды перапіша
І ў Пецярбург уранні адашле.
А зараз ноч. «Люблю гадзіны працы»,
Уласныя даўнейшыя радкі
«Сябе перамагчы і не здавацца»
У скроні б'юць, нібыта малаткі.
Яшчэ дайсці самотнай да Галгофы
І ўсё перацярпець прыйдзецца ёй.
За словам слова — набухаюць строфы
Гарачаю пунсоваю крывёй.
І закіпела, зазвінела песня,
Даспеленая ў глыбіні грудзей,
І акрыяла вера, што ўваскрэсне
Яна не раз у памяці людзей.
І тут адчула: запалалі вочы,
Нібыта згаслых зорак след.
Здалося Лесі, што пагляд прарочы
Убачыў новы таямнічы свет...
Ён трызніць: «Эшафот высокі, коўзкі...
Куды вядзе бяда бяду?
Прабачце.
            Кліча Каліноўскі...
Вы пачакайце...
                        Я прыйду».

**Развітанне**

> Усё, як ёсць, перамагла
> Яго любові сіла,
> Таго агню, таго святла
> І смерць не пагасіла.
> *Л. Украінка,— «На гадавіну»,*
> *8/III — 1911. Галуана.*

Субота, 3 сакавіка 1901 г.

Яна сарпінкаю укрыла
І кветкамі яго чало,
І на грудзях згарнула крылы,

Якім прастору не было.
Зламанага у самай сіле
Ні замяніць, ні ўваскрэсіць.
Званы па ім адгаласілі,
А сэрцу вечна галасіць,
Што за дваіх жыве адна,
Што ў Праметэя век кароткі…
Ішла за сцюжамі вясна,
І пачыналіся паводкі.

# *І смех і слёзы*

**«ДАБРАДЗЕЙ»**

Мне варта ворага убачыць,
Я разумею, што ён значыць,
Адкуль ён цэліць, б’е адкуль,
Які калібр атрутных куль,
Якая тактыка ў яго
І дамагаецца чаго.
Калі ён кідаецца ў бой
І кажа мне: «Я — вораг твой!»
Здалёк такога заўважаю,
І, як ні дзіўна, паважаю,
Бо ён, калі прыйдзецца туга,
Не выдае сябе за друга.
Сапраўдны вораг — значыць вораг,
Ён не туляецца па норах,
Свайго не ўтойвае намеру,
Калі ваюе за кар’еру.
А вось сустрэў аднойчы «друг»
І расспяваўся, як ашуг,—
Такі уважлівы, рахманы,
Здаецца, прыкладзі да раны,
Сама загоіцца яна,
Так, што і болька не відна.
Яго вясёлая усмешка
Заўсёды — цот, ніколі — рэшка,
А пахвалы, а кампліменты!
Хоць ты плаці за іх працэнты.
Добразычлівец ён адменны:
Авоську часам паднясе,
Дастане Маркеса і Твэна,
Заладзіць дзірку на страсе,

Пазычыць грошы да палучкі,
Адведвае за ўсіх часцей,
Твае ўсе ведае адлучкі,
Тваіх падлічвае гасцей.
Ён свежы анекдот раскажа,
Даставіць першы навіну,
Мазне сваё начальства сажай,
А зваліць на цябе віну,
Свае прыпіша анекдоты,
Тваіх «сумніцельных гасцей»,
Нібыта новыя вароты,
Ён дзёгцем мажа ўсё гусцей.
А ўранні зноў табе ён рады,
Паскардзіцца на ўласны лёс,
Ды будзе ноччу, як наняты,
Страчыць паклёпніцкі данос
Дырэктару, прафкому, жонцы,
Што ты лайдак і лавелас,
Што пляма ты на ясным сонцы
І колісь недабіты клас.
Рукою левай пад даносам
Паставіць подпіс «Дабрадзей»,
Каб не пазналі, што пад носам
Жыве нягоднік у людзей,
Што чыстыя калечыць душы,
Бо з ясельных гадоў прывык
Трымаць лакатарамі вушы,
Тачыць раздвоены язык.
А сам пачуе толькі шорах,
Калоціць страх і слепіць злосць,
Нібы кажан, сядзіць у норах,
Бо быў нягоднікам і ёсць.

## УДОД

Усім вядома, што Удод
Адно спявае з году ў год,
Што некалі Цецеруку
Баяўся падаваць руку,—
Адзін хадзіў заўсёды ў пошук
На камароў, жукоў і мошак,
А часам нават рваўся пуп,
Калі спяваў сваё: «Уп-Уп!»
Пачысціўся крыху Удод,
І дапусцілі цераз год
Яго да нейкага стала
У канцылярыі Арла.
Ён спраўна справы вёў свае,
Ды ляпнуў нехта: «Удод пяе!»
І чутка гэтая дайшла
Ад сакратаркі да Арла.
Арол спытаў: «Пяеш?»
— Пяю.
«Пасаду новую даю
І, бачыш, не раблю сакрэту.
Бярыся, брат, за аперэту,
Калі эстраду не заваліш,
Тады і оперу ўзначаліш.
Жыві, працуй без хваляванняў,
І толькі не стварай пытанняў».
А узначаліўшы, Удод
Мастацтву даў належны ход.
Прыбегла Чапля, каб лібрэта
Удод накідаў для балета,
З Жаўною Драч прыйшоў на пару
Прасіць сабе рэпертуару.
Удод, Удодка і намеснік
Складаюць оперы і песні,
А Канарэйка з Салаўём
Ніяк не трапяць на прыём:

Удод і дзень, і ноч заняты —
Агляды, фестывалі, святы,
На канферэнцыю, на сход
Заўжды спяшаецца Удод,
Сімпозіумы, семінары…
Адкуль бярэцца столькі пары?
Калі ён толькі паспявае —
Кіруе, піша і спявае.
І кажуць, што усюды мода
Пайшла на песенькі Удода.
Ды сакратарка падвяла,—
На вечар прывяла Арла.
Ён ледзь ад спеваў не аглух.
І паляцеў з Удода пух…
ЁН праваліўся, як пад лёд,
А ў музыцы чуваць Удод.

**ХВАРОБА АД ГАРДЭРОБА**

Расою мылася, а не вадою,
Не квас, а сырадой піла,
Каб заставацца маладою,
Каб прыгажуняю была.
Часамі проста, без прычыны,
Сама ўсміхалася сабе,
Каб не заўважылі мужчыны
Маршчынак у яе на лбе.
Заўсёды актуальнай тэмай
Здзіўляць умела маладых
Пра новыя духі і крэмы,
І як дастаць нялёгка іх.
Усё вышэй звычайнай нормы
Насіла першаю яна —
Прычоскі, міні і платформы,
І паўкажушак з барана.
Джэрсі, крымплены і шыньёны
Хоць з-пад зямлі дастаць магла,
Паклонніцаю і палоннай
Усіх дзялкоў яна была.
Хвалілася перад суседкай
Усім, чаго ў тае няма:
Вялізнаю гандлёвай сеткай
Сябе аблытала сама.
Яна заўсёды, як бухгалтар,
Набыткі лічыць дацямна,
Сарочкі, кофтачкі, бюстгальтэр
Усім паказвае яна.
Адным — усмешка з абяцаннем,
Другім — цукерак карабок.
Хоць поўзаць будзе, а дастане
Шыньён, махеравы клубок.
І ходзіць з радаснаю мінай:
Парык блішчыць, як антрацыт -
Сама кабета, як вітрына,

Дзе выстаўляюць дэфіцыт.
Жыве заўсёды, як на свяце,
І верыць, грошы трацяць пах,
Бо ўсё трымаецца на блаце,
Нібы зямля на трох кітах.
Як чад, як цяжкая хвароба,
Праходзяць лепшыя гады,
І толькі ў скрынках гардэроба
Яны пакінулі сляды.
Усё дагледжана грунтоўна:
То моль выводзь, то прасушы.
У шафах і ў сервантах — поўна,
Ды толькі пуста у душы.

**САМ**

Пакуль туліўся ззаду ці ўбаку,
Ён першы падаваў усім руку.
А потым нейкі трэсцік816 ператрэслі,
І апынуўся ён у важным крэсле.
Асвойтаўся, прыцёрся пакрысе
І ўжо на ўсіх ён пальчыкам трасе.
Наморшчыў лобік, спахмурнеў,
Нібы і сапраўды паразумнеў.
Сам сустракае ўсіх вядомых,
Але не пазнае старых знаёмых.
Перад начальствам шыю гне,
Былому другу толькі ледзь кіўне.
І так сядзіць, і так пільнуе крэсла,
Што ад сядзення шкура ўся аблезла.
Як есці стаў наменклатурны хлеб,
Спярша аглух, пасля аслеп:
Ніводнай просьбы ўжо не чуе,
Заўсёды некага бічуе,
Ні з кім не церпіць панібрацтва,
Бо рухае то гандаль, то мастацтва.
Яго крыху прабралі і патрэслі,
А ён ужо — у новым крэсле.

**ЖАЛЕЗНЫ ГРАФІК**

Забыты пісьменнік з афішы
Глядзіць, як славутасць кіно,
На фота ён піша і піша,
Хоць сам адпісаўся даўно.
З таксі пералезе на «рафік»,—
Гарцае з зімы да зімы:
Жалезны выконвае графік
І возіць пуцёвак тамы.
Стары фельетон ці навелу
На кожнай сустрэчы дзяўбе
І рады заўсёды, што ўмела
Цытуе самога сябе.
Пуцёўкамі сэрца сагрэта,
Нялёгка нагам і плячам,
Хоць сорамна, нават з партрэта,
У вочы глядзець слухачам.

## ЛІТАРАТУРНЫ КАЛАЎРОТ

Круцяць моцныя натуры
Калаўрот літаратуры
І кладуць штодзённа ў стол
Геніяльны пратакол.

## ПАЛІГЛОТ

Над падрадкоўнікамі зноў
Пакутуе ў зацішку:
З усіх перакрадае моў
Сабе на ашчадкніжку.

## УНІВЕРСАМ

Раманы кволыя свае
Сам піша, сам і выдае.

## ЯШЧЭ — УЖО

Літаратурнага чыноўніка дар
Шукаюць і чакаюць людзі:
Да двух гадзін яшчэ няма,
А пасля двух — ужо не будзе.

## НЕЎТАЙМАВАНЫ

Ну, як яго, нарэшце, ўтаймаваць,
Каб не пісаў? — рэдактар лямантуе,—
    І выдаць нельга, і — забракаваць,
    Бо сам ён кансультуе і кіруе.

## НЕСПАГАДЛІВЫ

Ужо не цэнтнеры, а тоны
Яго заважаць фельетоны,
На ўсе існуючыя тэмы
Па тры напісана паэмы,
А ён рубае з-за пляча
І не шкадуе... чытача.

## АСЦЯРОЖНЫ

Заўжды ўсмешачка на твары,
Нібы службовы віцмундзір.
Ён без разбору рэжа творы
І асцярожна кроіць сыр.

## СУДДЗЯ

За сем гадоў яго рука
Не напісала ні радка,
А ён затое судзіць строга:
«Той піша дрэнна, гэты — многа».

## ЛІРЫЧНАЯ МАМА

Была дзяўчынай,— з хваляваннем
Пісала вершы пра каханне,
Цяпер пры абавязку жонкі
Пяе пра соскі і пялёнкі.

## ВОРАГ ДАЧ

Пра дачнікаў паўсотні баек
Надрукаваў і тут і там,
Таму не тужыць і не дбае,
Бо зарабіў на дачку сам.

## «НЕЎМІРУЧЫ»

Шаптаў таварышу Ілья:
— Усе бяздарныя паэты,
Іх праглыне жывымі Лета,
А застанёмся ты і я.

## КРЫТЫК

У лірыцы не шанцавала,
Пачаў над прозай гараваць,
Не выйшла. Але ясна стала:
Цяпер пачне кры-ты-ка-ваць.
Відаць, у крытыцы звякуе.
Бо крытыкуе!

## «АКТЫЎНЫ І СЦІПЛЫ ТАВАРЫШ»
*(З характарыстыкі)*

Сціпласць упрыгожвае чалавека.
*Забытая прыказка*

Як певень, што заўжды пяе
Адно і тое кожным раннем,
Паэт пра поспехі свае
Крычыць на кожным скрыжаванні:
— Вы ведаеце, вось надрукавалі
Мой вершычак і мой партрэт,
І ўсе зязюлі кукавалі,
Што я выдатнейшы паэт.
А вы не чулі? Не чыталі?
Ну, як маленькае дзіця,
Недаравальна вы адсталі
Ад магістральнага жыцця.
Вось пра мяне раёнка піша,
А ў кабінеце у мяне
Дзве персанальныя афішы
Вісяць на шафе і сцяне.
Мой верш пра Мышку і пра Кошку
Унучка ведае мая,
Ёсць нават памятная дошка
На хаце, дзе радзіўся я.
Та-ак! Пры жы-ы-цці! Чаго ж дзівіцца.
Не варта прыбядняцца нам.
Свой капялюш і нагавіцы
Я ў новы літмузей аддам.
Так і жыву. Кручуся корбай,
Але палёгкі не прашу.
Замест аўса вялізнай торбай
Пегасу вершыкі нашу.

**ПАРУШЫНКІ Ў ВОКУ**

Як выбралі Гаўрылу на пасаду,
Дык ён усіх пакінуў ззаду:
Нібыта курка, пад сябе грабе,
Задраўшы нос да самай столі…
— Глядзі ж, мы выбралі цябе,
А здуру больш не выберам ніколі.
Гаўрылу крыўда разабрала,
Ад абурэння аж засоп,
Што у яго чамусьці мала
Су-пра-ваджа-ючых асоб.
Гаўрыла галаву нясе,
Нібыта чарачку куляе,
Усё тлусцее пакрысе
І добра ў класіка гуляе.
Вітаецца, як жабраку,
Ён тыцне мокрую руку,
Глядзіць угору і не хоча
Зірнуць таварышу у вочы.
І сапраўды за нас вышэй
Ён даўжынёй сваіх вушэй.

**ПРАМОЎЦА**

— А ведаеце што,
Як быў маладнякоўцам,
Пісаў і я нішто
І добрым быў прамоўцам
Дзяруся і цяпер
Да кожнае трыбуны,
Хоць я пенсіянер,
Але душою юны.
Пра што гамоніць сход,
Не ведаю ніколі,
Але на поўны ход
Мялю, што ўжо змалолі.
Крычу, то мармычу,
А мне гукаюць: «Злазьце!
Я ж усяго хачу
У хроніку папасці.

**ЗМЕСТ**

***Заўжды жывыя галасы***

***I смех і слёзы***

Грахоўскі С.
Асеннія гнёзды: Кн. новых вершаў.— Мн.: Маст. літ., 1982.— 142 с., іл.
У пер.: 95 к.

Новая кніга вершаў Сяргея Грахоўскага— своеасаблівы лірычны дзённік роздумаў, хваляванняў, радасцей і трывог апошняй пары. У вершах жыве памяць рамантычнай і суровай маладосці, непарыўная сувязь з зямлёю бацькоў, сцвярджаюцца прынцыпы маральнай годнасці і чысціні, чуцён пульс нашага часу.

Паэма «Ростань на світанні» ўзнаўляе малавядомую гісторыю адданай і трагічнай дружбы Лесі Украінкі з адным з першых беларускіх марксістаў Сяргеем Мяржынскім, прыезд славутай паэтэсы ў Мінск, яе грамадзянскі і паэтычны подзвіг.

Кнігу завяршаюць вершы і мініяцюры пра некаторыя негатыўныя з’явы ў нашым побыце.

Сергей Иванович Граховский
Осенние гнезда
Книга новых стихотворений
*Минск, издательство* «Мастацкая літаратура»
На белорусском языке
Рэдактар В. Б. Спрынчан
Мастацкія рэдактары Е. М. Малышава, В. П. Жыжэнка.
Тэхнічны рэдактар Л. М. Шлапо.
Карэктар К. А. Крукоўская
ІБ № 1560
Здадзена ў набор 23.11.81. Падп. да друку 21.06.82. АТ 04399.
Фармат 75x90‘/з2. Папера мелаваная. Гарнітура літаратурная. Высокі друк. Ум. друк. арк. 5,62. Ум.-фарб.-адб. 5,97. Ул.-выд. арк. 4,90. Тыраж 8000 экз. Зак. 2133. Цана 1 р. 10 к.
Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.
Мінскае вытворчае паліграфічнае аб’яднанне імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.